

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
BIOTEISĖS KATEDRA**

VIDA ŠEININA
BIOTEISĖS STUDIJŲ SPECIALIZACIJOS PROGRAMA

DOPINGO KONTROLĖS TEISINIS REGLAMENTAVIMAS

Magistro baigiamasis darbas

Mokslinis vadovas-
Doc. dr. Jonas Juškevičius

Vilnius, 2007

TURINYS

ĮVADAS.....	3
1.DOPINGO KONTROLĖS TEISINIS REGLAMENTAVIMAS PASAULYJE:.....	6
1.1 Priežastys, įtakojusios dopingo vartojimo sporte reglamentavimo pradžią.....	6
1.2 Tarptautinių nevyriausybinių organizacijų indėlis reglamentuojant dopingo kontrolę.	8
1.2.1 Pirmieji bandymai- tarptautinių sporto federacijų pastangos.....	8
1.2.2 Tarptautinio olimpinio komiteto ir Olimpino judėjimo organizacijų vieta dopingo kontrolės reguliavime.....	9
1.3 Tarptautinių vyriausybinių organizacijų žingsniai kovoje su dopingu sporte:.....	14
1.3.1 Europos Tarybos teisės aktai. Antidopingo konvencija- bandymas harmonizuoti priemones prieš dopingą nacionaliniu ir tarptautiniu lygmenimis.....	14
1.3.2 WADA- sporto organizacijų ir vyriausybinių valdžios organų bendradarbiavimo kovoje su dopingu pavyzdys. Pasaulinis antidopingo kodeksas: reikšmė, taikymo problemos.....	17
1.3.3 UNESCO įtaka dopingo kontrolės teisiniam reglamentavimui. Tarptautinė konvencija prieš dopingo vartojimą sporte- antidopingo taisyklių derinimas pasauliniu mastu.....	21
2.DOPINGO KONTROLĖS TEISINIS REGLAMENTAVIMAS LIETUVOJE.....	27
2.1 Pirmieji žingsniai reglamentuojant kūno kultūrą ir sportą.....	27
2.2 Dopingo kontrolės teisinio reglamentavimo vystymasis.....	28
IŠVADOS.....	34
NAUDOTOS LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	36
SANTRAUKA.....	40
SUMMARY.....	41

IVADAS

Temos problematika. Dopingo vartojimas– viena svarbiausių etinių, medicininių ir teisinių problemų sporte. Ji liečia viso pasaulio sportininkus: ir tuos kurie vartoja dopingą, ir tuos, kurie sąžiningai siekia rezultato, tačiau varžybų metu, nelygioje kovoje su dopingą vartojančiais priešininkais, gali pralaimėti. Šios globalinės problemos sprendimui pastaruoju metu sutelktos nacionalinių ir tarptautinių organizacijų jėgos.

Dopingas pasaulyje laikomas ne tik sporto problema Nr. 1, bet ir sociologiniu industrializuotos visuomenės fenomenu, pasireiškiančiu išorinio išpūdžio svarbos sureikšminimu. Dopingo vartojimas paliečia ne tik profesionalius sportininkus, bet ir sportininkus mėgėjus bei, kas ypatingai aktualu, vis jaunesnio amžiaus asmenis, imančius pavyzdį iš sporto dievukų. Dopingo vartojimas visuomenei kelia nerimą dėl to, kad kenkia atletų sveikatai, suteikia neteisėtą pranašumą varžantis, pažeidžia sporto etikos principus.

Šiuolaikinis teisinis dopingo reglamentavimas apima šiuos pagrindinius aspektus: dopingo aptikimą organizme, dopingo vartojimo sustabdymą ir prevenciją. Nors problemos yra bendros visoms šalims, tačiau jų sprendimas dažnai skiriasi įvairiose teisinėse sistemose, valstybėse. Jei tai liestų tik nacionalines varžybas, čempionatus, kiltų mažiau diskusijų. Tačiau sportas- tarptautinė bendravimo priemonė, vadinasi, čia neišvengiama skirtingų teisinių požiūrių sankirta ir būtina kompromisų paieška.

Temos aktualumas. 1999-2007 metų laikotarpyje priimtų europinės ir pasaulinės reikšmės dopingo kontrolę reglamentuojančių aktų gausa, jų reikšmė atspindi dopingo problemos aktualumą šiuolaikiniame pasaulyje. Stebima tendencija vienodinti dopingo kontrolės reglamentavimą, siekiant dopingo aptikimo organizme rezultatų tarpvalstybinio pripažinimo, nustatant vienodas sankcijas už dopingo vartojimą, platinimą, vertimą naudoti. Pastangas, kuriomis siekiama suteikti tarptautinį pripažinimą Pasaulinei antidopingo agentūrai- nevyriausybinei prieš dopingo vartojimą sporte kovojančiai organizacijai- ir jos parengtam bei patvirtintam *Pasauliniam antidopingo kodeksui (Antidopingo kodeksas)*¹, galima laikyti viena iš šios tendencijos apraiškų. Didžiulės lėšos skiriamos moksliniams naujų dopingo medžiagų ir metodų radimo tyrimams, laboratorijų, nustatančių dopingo medžiagas sportininkų kraujo ir šlapimo mėginiuose įkūrimui ir modernizavimui, o paskutiniaisiais metais- švietimui ir informavimui. Kad tarptautinis teisinis reglamentavimas būtų funkcionalus ir skiriamos lėšos būtų tikslingai panaudojamos, svarbu užtikrinti tarptautinių teisinių aktų įgyvendinimo mechanizmą tarptautiniu ir nacionaliniu lygmenimis.

¹ Pasaulinės antidopingo agentūros Pasaulinis antidopingo kodeksas.
<http://www.antidopingas.lt/repository/dokumentai/WADCode.pdf> (2007-03-05)

Darbo problema. Lietuvoje nėra parašyta darbų, liečiančių teisinį dopingo kontrolės reglamentavimą. Užsienio autorių darbuose dažniausiai yra gilinamasi į siaurus teisinio reglamentavimo aspektus. Todėl būtų tikslinga pateikti bendrą teisinio dopingo kontrolės reglamentavimo apžvalgą, kuri leistų orientuotis priimtų teisės aktų gausoje, išskiriant istorinius teisinio reglamentavimo vystymosi etapus, apibūdinant įvairių organizacijų įtaką šiam vystymuisi, atskleidžiant teisinio reguliavimo vystymosi tendencijas, išryškinant egzistuojančias problemas.

Temos ištyrimo lygis. Lietuvoje teisinį dopingo kontrolės reglamentavimą nagrinėjančių darbų nėra, todėl nagrinėjant nacionalinio reglamentavimo ypatumus teks remtis egzistuojančiais teisės aktais. Užsienio autoriai šią temą dažniausiai paliečia nagrinėdami sporto teisės klausimus. Rusų autorius Aleksejevas S.V. savo vadovėlyje² apžvelgia *ET (Europos Tarybos) Antidopingo konvencijos*³ parengimo priežastis, tikslus, taip pat Rusijos nacionalinius teisės aktus, priimtus remiantis šia konvencija. Britų autoriai Gardiner S., James M. ir kt.⁴ remdamiesi praktiniais pavyzdžiais aptaria dopingo kontrolę reglamentuojančių teisės aktų taikymo aspektus. Atskirą studiją antidopingo politikos klausimams nagrinėti yra paskyręs Houlihan B.⁵ Teisės aktų priėmimo istorija ir vystymosi kelias nušviečiamas UNESCO (Jungtinių Tautų švietimo, mokslo ir kultūros organizacijos) parengiamuosiuose Tarptautinės konvencijos prieš dopingo vartojimą sporte darbuose.⁶ Trumpa dopingo kontrolės ir jos reglamentavimo istorijos apžvalga pateikiama Mehlman Maxwell I.⁷ bei Dryden N.⁸ straipsniuose. WADA (Pasaulinės antidopingo agentūros) įsteigimo priežastys, funkcijos, veikla, *Antidopingo kodekso* pagrindiniai principai nagrinėjami Foschi J.K.⁹ straipsnyje. Oschutz F.¹⁰ pateikia Sportinio arbitražo teismo įkūrimo istoriją, jo veiklos kryptis, analizuoja konkrečias bylas.

Tyrimo objektas- dopingo kontrolės teisinis reglamentavimas.

Tyrimo dalykas- dopingo kontrolės teisinio reglamentavimo vystymasis ir ypatybės.

Tyrimo tikslas- išanalizuoti ir įvertinti tarptautinio dopingo teisinio reglamentavimo vystymosi tendencijas ir nacionalinio teisinio reglamentavimo ypatumus.

² Алексеев С.В. Спортивное право России. - Москва: Юнити, 2005. С.479-511.

³ Europos Tarybos 1989 m. lapkričio 16d. „Antidopingo konvencija“//Valstybės žinios. 1996, Nr.17-437.

⁴ Gardiner S., James M., O’Leary J., Welch R. Sports law. -Cavendish publishing, 2006. P. 369-398.

⁵ Houlihan B. Dying to Win, Doping sport and the development of anti-doping policy. -Strasbourg, 1999.

⁶ UNESCO General Conference 32nd session. Preliminary study of the technical and legal aspects of an international anti-doping convention in sport.

<http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001307/130797e.pdf> (4 March 2007)

⁷ Mehlman Maxwell I., Banger E., Wright M. Doping in sports and the use of state power. -St. Louis Law Journal, 2006.

⁸ Dryden N. For Power and Glory: State-Sponsored Doping and Athletes’ Human Rights. - Spring, 2006.

⁹ Foschi J.K. A constant battle: the evolving challenges in the international fight against doping in sport.

<http://www.law.duke.edu/journals/djcil/articles/djcil16p457.htm> (21 March 2007)

¹⁰ Oschutz F. Harmonization of anti doping code through arbitration: the case law of the court of arbitration for sport. 12 *Marq. Sports L. Rev.*, 2002.

Tyrimo uždaviniai:

- apžvelgti dopingo kontrolės teisinio reglamentavimo vystymosi etapus;
- apibūdinti tarptautinių tarpvyriausybinių ir nevyriausybinių organizacijų vaidmenį reglamentuojant dopingo kontrolę;
- atskleisti svarbiausių dopingo kontrolę reglamentuojančių dokumentų reikšmę;
- apibūdinti dopingo kontrolės teisinio reglamentavimo vystymąsi Lietuvoje.

Tyrimo metodai. Literatūros šaltinių analizės metodą naudosiu tikslindama darbe naudojamas sąvokas. Genetinis metodas bus pritaikytas atskleidžiant dopingo kontrolės teisinio reglamentavimo vystymąsi. Lyginimo metodą naudosiu tirdama tarptautinių ir nacionalinių dopingo kontrolę reguliuojančių teisės aktų derinimą. Duomenų analizės metodai bus naudojami analizuojant dopingo kontrolę reguliuojančių įstatymų vystymosi ypatumus. Apibendrinimo metodą naudosiu įvertindama informaciją, gautą lyginamojo istorinio, lyginamojo ir duomenų analizės metodų pagalba.

Pagrindinės sąvokos.

Dopingas- Tarptautinių terminų žodyne¹¹ dopingas apibūdinamas kaip organizmo fizinę ir psichinę veiklą skatinantys arba slopinantys preparatai, vartojami sportininko pajėgumui laikinai padidinti ir pažymima, kad jis draudžiamas per sportines varžybas.

*ET Antidopingo konvencijoje*¹² sąvoka išplečiama, nes dopingu vadinamas ne tik dopingo preparatų, bet ir dopingo metodų vartojimas, be to dopingu laikomas ir jo davimas sportininkui. Plačiausiai dopingas apibrėžiamas *Antidopingo kodekse*¹³. Čia dopingas - vienos ar daugiau taisyklių, išdėstytų nuo 2.1 iki 2.8 šio kodekso straipsniuose pažeidimas. Tai :

- draudžiamos medžiagos ar jos kitimo produktų (metabolitų) arba liekanų aptikimas sportininko mėginyje ;
- draudžiamos medžiagos ar metodo vartojimas arba mėginimas vartoti ;
- atsisakymas arba nesutikimas be pateisinamos priežasties pateikti mėginį gavus perspėjimą, kaip nustatyta atitinkamose antidopingo taisyklėse, arba kitoks vengimas pateikti mėginį ;
- atitinkamų reikalavimų pažeidimas, kai sportininkas yra nepasiekiamas norint atlikti testą ne varžybų metu, taip pat nesugeba pateikti reikalaujamą informaciją ir buvusius testus, kurie buvo atlikti laikantis tinkamų taisyklių ;
- dopingo kontrolės papirkimas arba mėginimas papirkti ;

¹¹ Vaitkevičiūtė V. Tarptautinių terminų žodynas. -Vilnius, 1999. P. 278.

¹² Europos Tarybos 1989 m.lapkričio 16 d. „Antidopingo konvencija” (2.1 str.)// Valstybės žinios. 1996, Nr.17-437.

¹³ Pasaulinės antidopingo agentūros Pasaulinis antidopingo kodeksas (1 str.).
<http://www.antidopingas.lt/repository/dokumentai/WADCode.pdf> (2007-03-04)

- draudžiamos medžiagos ar metodo turėjimas ;
- bet kokios draudžiamos medžiagos ar metodo platinimas ;
- draudžiamos medžiagos ar metodo perdavimas ar mėginimas perduoti bet kuriam sportininkui, parama, skatinimas, pagalba, kurstymas, nuslėpimas arba bet kokio pobūdžio bendrininkavimas, sukeliantis dopingo taisyklių pažeidimą ar mėginimą jas pažeisti.

*Tarptautinėje konvencijoje prieš dopingą sporte*¹⁴ dopingo sąvoka nėra apibrėžta, tačiau 2 straipsnyje pateikiama „dopingo vartojimo sporte“ sąvoka, kuri aiškinama kaip antidopingo taisyklių pažeidimas. Šie pažeidimai yra išvardinti tame pačiame straipsnyje ir atkartoja *Antidopingo kodekse* išvardintus pažeidimus. Papildomai prie pažeidimų priskiriamas „kliudymas arba bandymas sukliudyti atlikti bet kurią dopingo kontrolės dalį“, taip pat „neteisėta prekyba draudžiamosiomis medžiagomis ir draudžiamaisiais metodais“

Dopingo kontrolė- *Tarptautinė konvencija prieš dopingo vartojimą sporte* dopingo kontrolę apibrėžia kaip procesą, apimantį testų skyrimo planavimą, mėginių pavyzdžių surinkimą ir apdorojimą, laboratorinę analizę, duomenų tvarkymą, svarstymą ir rezultatų apskundimą. Analogiškai ši sąvoka aiškinama ir *Antidopingo kodekse*.

1.DOPINGO KONTROLĖS TEISINIS REGLAMENTAVIMAS PASAULYJE

1.1 Priežastys, įtakojusios dopingo vartojimo sporte reglamentavimo pradžią.

Fizinio pajėgumo pagerinimo praktika, naudojant įvairias medžiagas ar metodus, yra tokia pat sena kaip pats sportas. Autorius Ramlan A. A.¹⁵ pateikia istorinių pavyzdžių apie dopingo naudojimo pradžią Antikinėje Graikijoje ir Romoje, išskirdamas dvi pagrindines dopingo atsiradimo priežastis: profesionalizmą ir komercializaciją. Jo manymu, dopingo vartojimo grėsmė iškilo tada, kai atsirado sportininko profesija, t.y. kai už sportinę veiklą imtas mokėti atlyginimas, kuris pergalės atveju būdavo labai didelis. Kita priežastis- sporto komercializacija, t.y. jo tapimas verslu. Ši procesą paskatino sporto virtimas visuomeninės svarbos reiškiniu, žiūrovų auditorijos plėtimasis, t.y. atsirado galimybė pelnytis iš sportininko pasiekimų. Sporto komercializacijos įtaka dopingo vartojimo plitimui minima ir paruošiamuosiuose Tarptautinės konvencijos prieš dopingo vartojimą sporte darbuose. Dėl profesionalizmo ir komercializacijos sportininkui jau nebeužtenka būti geru, reikia būti

¹⁴ UNESCO 2005 m. spalio 19 d. „Tarptautinė konvencija prieš dopingo vartojimą sporte“ (2.8 str.)// Valstybės žinios. 2006, Nr.65-2390.

¹⁵ Ramlan A. A. Hystory of doping. Discourse in WADA Asia Education Symposium.
http://www.wada-ama.org/rtecontent/document/History_of_Doping_Dr_Ramlan_Abdul_Aziz.pdf (10 Sept. 2007)

geriausiu. Bet kokia kaina. Jei antikos laikais graikų sportininkai naudojo specialias dietas ir stimuliuojančius „stebuklingus gėrimus“, kad sustiprintų savo fizines galias, tai šių laikų technologijų vystymasis išplečia sportininko pajėgumo didinimo priemonių spektrą- nuo farmakologinių preparatų iki genų dopingo.

Ilgą laiką apribojimai susiję su dopingo vartojimu sporte nebuvo taikomi. Literatūroje išskiriamos dvi pagrindinės priežastys, paskatinusios uždrausti vartoti sporte dopingo preparatus ir metodus:

-medicininės priežastys- tai pašaliniai poveikiai, keliantys pavojų sveikatai. Juos ryškiausiai iliustruoja istoriniai faktai, susiję su sportininkų mirtimis. Pvz., plačiai nuskambėjo dviratininko Tommy Simpson mirties atvejis 1967 metų liepos 13 d. „Tour de France“ metu, kurį per tiesioginę transliaciją stebėjo didžiulė sirgalių auditorija. Šis įvykis paspartino dopingo kontrolės teisinio reglamentavimo vystymąsi.

-etinės priežastys išplaukia iš esminio sporto principo, varžybų taisyklėse ir dopingo kontrolę reglamentuojančiuose dokumentuose įvardinto kaip „Fair play“- žaidimas pagal taisykles arba sąžiningas žaidimas.

Sąžiningam varžybų eigos užtikrinimui nuo seno buvo naudojami įvairūs būdai. Aleksejev S.V. išskiria išorines ir vidines priemones¹⁶. Prie išorinių jis priskiria varžybų taisyklių nustatymą, varžybų organizavimo priemones, teisėjavimą.. Tačiau istoriniai dopingo vartojimo atvejai rodo, kad vien teisėjavimo nepakanka tam, kad nustatyti nugalėtoją. Lygių starto sąlygų sudarymas organizacinėmis priemonėmis taip pat negarantuoja, kad sportininkų starto galimybės bus vienodos. Šiai išorinei varžybų organizavimo ir sportinių pasiekimų vertinimo pusei Aleksejev S.V. priešpastato vidinį faktorių- paties sportininko organizmo fiziologiją. Iki tam tikro laiko šis faktorius buvo ignoruojamas, t.y. preziumuojama, kad sportininkų fizinio pajėgumo skirtumai yra natūralūs. Tačiau, kaip paaiškėjo vėliau, aukščiausių sportinių pasiekimų potencialas, sukoncentruotas fiziologinėse sportininko galimybėse, gali būti valdomas iš šalies. Tų pačių pastangų efektyvumą galima žymiai paveikti įvairiomis, visų pirma farmakologinėmis, priemonėmis. Tai reiškia, tam tikras šių priemonių poveikis į organizmą gali sąlygoti prognozuojamą, valdomo pobūdžio efektą. Konkretaus sportininko fiziologiniams duomenims galima parinkti maksimaliai efektyvias poveikio priemones. O atitinkamoms poveikio priemonėms galima parinkti sportininką, kurio organizmas sureaguos stipriausiai. Abiem atvejais sportinis pasiekimas tampa išorinio poveikio efektyvumo išraiška. Todėl pagrindine šiuolaikinio sporto problema tapo sportininko organizmo fiziologinė būklė, o būtent „švarumas“ nuo dopingo. Svarbiausiu argumentu sportininkams prieš dopingo vartojimą turėtų būti faktas, kad šie metodai yra paprasčiausiai draudžiami. Juos vartoti - nesilaikyti taisyklių. Taisyklės yra

¹⁶ Алексеев С.В. Спортивное право России. - Москва: Юнити, 2005. С. 479.

sudaromos tam, kad būtų varžomasi teisėtai. Varžymasis be taisyklių nesuteikia malonumo nei sportininkui, nei žiūrovui. Galima nesutikti su taisyklėmis ir bandyti jas pakeisti, bet privaloma žaisti pagal taisykles, kol jos galioja. Tačiau praktikoje yra kiek kitaip.

Apibendrinant galima pasakyti, kad dopingo vartojimo plitimui turėjo reikšmės sporto profesionalizmas ir komercializacija. Todėl sąžiningo rungtyniavimo nebebuvo galima užtikrinti vien nuo seno naudojamais būdais: rungtynių taisyklių nustatymu, teisėjavimu ar organizacinėmis priemonėmis. Dėl medicininių ir etinių priežasčių iškilo būtinybė kontroliuoti ir sportininko organizmo „švarumą“. Be to, galima teigti, kad komercializacija į potencialių „nešvaraus žaidimo“ dalyvių ratą įtraukė ir profesionalaus sportininko personalą: gydytojus, trenerius, mitybos specialistus ir kitus asmenis. Taigi, tapo būtina reglamentuoti ir šių asmenų dalyvavimą sportininkų ruošime.

1.2 Tarptautinių nevyriausybinių organizacijų indėlis reglamentuojant dopingo kontrolę.

1.2.1 Pirmieji bandymai: tarptautinių sporto federacijų pastangos.

Dopingo vartojimą sporte pirmiausia reglamentavo atskirų sporto šakų federacijos. Pirmąją federaciją, uždraudusią dopingo vartojimą sporte, tapo IAAF (Tarptautinė lengvosios atletikos federacija), tokį sprendimą priėmusi 1928 metais. Savo nuostatuose¹⁷ ji apibrėžė dopingą, kaip bet kokio stimuliuojančio preparato, paprastai nenaudojamo tam, kad daugiau nei vidutiniškai pagerinti rezultatą lengvosios atletikos varžybose, vartojimą. Be to, nustatė, kad tas, kas sąmoningai vartoja dopingą, turi būti pašalintas iš varžybų, taip pat sulaikytas tam tikram laikui nuo dalyvavimo kitose varžybose, kurias organizuoja IAAF. Šį dopingo apibrėžimą, žvelgiant iš nūdienų pozicijų, galima būtų vertinti kaip neišsamų ir labai aptakų, tačiau šiuo atveju reiktų teigiamai vertinti dopingo vartojimo problemos įvardijimą organizacijos veiklą reglamentuojančiame dokumente, bandymą apibrėžti sąvoką, nustatyti sankcijas. IAAF pavyzdžiu pasekė ir daugelis kitų sporto šakų federacijų, tačiau dopingo apribojimais negalėjo būti efektyvūs iki tol, kol nebuvo dopingo kontrolės.

UCI (Tarptautinė dviračių sporto sąjunga) ir FIFA (Tarptautinė futbolo asociacijų federacija) tapo pirmosiomis iš daugelio tarptautinių sporto federacijų, pradėjusių vykdyti dopingo kontrolę savo sporto šakos pasaulio čempionatuose. 1960 metais UCI įtraukė į savo

¹⁷ International Association of Athletics Federations. Handbook of the international amateur athletic federation. <http://www.iaaf.org/newsfiles/34661.pdf> (15 Sept. 2007)

Sporto kodeksą skyrių, draudžiantį vartoti dopingą¹⁸. 1964m ji įkūrė pirmąją Medicininę komisiją, o 1966m į savo kodeksą įtraukė dar keletą straipsnių, kuriuose pirmą kartą paminėta dopingo kontrolė. Juose pažymima, kad įgaliotiems asmenims suteikiama teisė paimti gaivinamųjų gėrimų, vartojamų varžybų metu, ir sportininkų kraujo ir šlapimo mėginių cheminei analizei. Dar vienas punktas apibrėžė sankcijas- nuo baudos iki licenzijos atėmimo. Tačiau dėl lėšų stygiaus dopingo kontrolė buvo vykdoma retai.

Tarptautinių sporto federacijų iniciatyva 1967 metais TOK (Tarptautinis olimpinis komitetas) įsteigė Medicininę komisiją¹⁹, kurios tikslas- kovos prieš dopingą organizavimas. Medicininė komisija sudarė pirmąjį Draudžiamųjų medžiagų sąrašą. Manytume, kad tai buvo labai svarbus žingsnis, nes sąrašas detalizavo, įvardijo draudžiamas sporte medžiagas- tokiu būdu konkretizuota dopingo sąvoka ir į ją įeinantys medikamentai. Nuo to laiko sportininkai, rinkdamiesi sportinį pajėgumą didinantį preparatą galėjo būti tikri, kad, jei tas preparatas neįtrauktas į Draudžiamųjų medžiagų sąrašą, sportininkui nebus taikomos sankcijos. Plačiau Medicininės komisijos veikla bus apžvelgta šio darbo 1.2.2 skyriuje.

Olimpinėse žaidynėse dopingo kontrolė buvo pradėta vykdyti 1968 m. žiemos Grenoblio Olimpiadų žaidynių ir Vasaros Meksiko Olimpiadų žaidynių metu.

Dabar tarptautinėms sporto federacijoms suteikti nemaži įgaliojimai dopingo kontrolės srityje- nuo dalyvavimo organizuojant dopingo kontrolę iki sankcijų nustatymo ir taikymo. Tai bus aprašyta žemiau, nagrinėjant Olimpinių judėjimą sudarančių organizacijų vaidmenį dopingo kontrolėje.

Apibendrinant, galima teigti, jog pirmieji bandymai formuluoti dopingo problemą buvo gana ankstyvi- IAAF tai padarė 1928m- tačiau, deja, apsiribota tik problemos įvardijimu. Dopingo vartojimas priskirtas profesinės etikos pažeidimams ir beveik 40 metų laikotarpyje nesiiimta rimtesnių teisinių žingsnių. Šio pasyvumo pasekmės atsispindėjo vėlesniais dešimtmečiais ir pasireiškė sportininkų sveikatos sužalojimais, sportinės karjeros žlugimu ir tragiškomis mirtimis.

1.2.2 Tarptautinio olimpinio komiteto ir Olimpinių judėjimo organizacijų vieta dopingo kontrolės reguliavime.

Sporto valdyme dalyvauja nevyriausybinių, vyriausybinių ir mišrios prigimtės organizacijos, kurių steigime dalyvavo nevyriausybinių sporto organizacijų ir vyriausybių

¹⁸International Cycling Union. 40 years fighting against doping.

<http://www.uci.ch/Modules/BUILTIN/getObject.asp?MenuId=MTk3OA&ObjTypeCode=FILE&type=FILE&id=MzIyNjM&> (15 Sept. 2007)

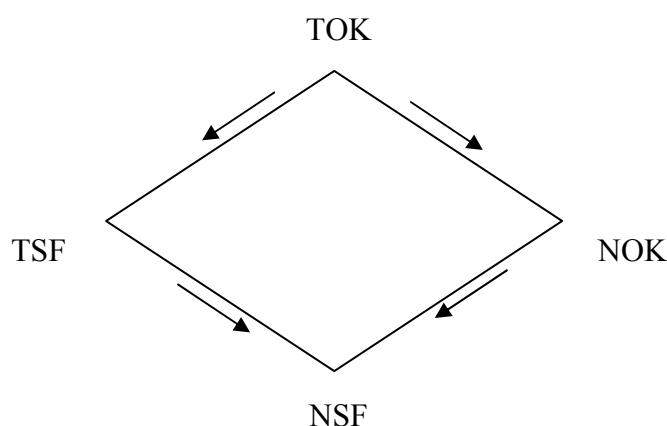
¹⁹International Olympic Committee. The Fight against Doping and Promotion of Athletes' Health. P.4. http://multimedia.olympic.org/pdf/en_report_838.pdf (9 Aug. 2007)

atstovai. Iš nevyriausybinių organizacijų didžiausią įtaką pasauliniam sporto valdymui daro Tarptautinis olimpinis komitetas, įsteigtas 1894 metais prancūzų pedagogo Baron Pierre de Coubertin, bei TOK iniciatyva įkurto Olimpino judėjimo vienijamos organizacijos: Olimpinių žaidynių organizacinis komitetas, Tarptautinės sporto federacijos (TSF) - po vieną kiekvienai sporto šakai, nacionaliniai olimpiniai komitetai (NOK), nacionalinės sporto federacijos (NSF) - po vieną kiekvienai sporto šakai toje šalyje. Tam, kad sportininkai galėtų dalyvauti Olimpiniuose žaidynėse, atitinkamos sporto šakos TSF, NSF bei šalies, kuriai atstovauja sportininkai, NOK turi oficialiai pripažinti Olimpinę chartiją, kurią 2004 metais priėmė TOK. Pasižadėdamos laikytis chartijos nuostatų šios organizacijos įsitraukia į Olimpiniį judėjimą. Didesnės TSF, kurios yra finansiškai nepriklausomos, dažnai nepripažįsta TOK autoriteto. Tokiu atveju tos sporto šakos atstovams yra užkertamas kelias rungtyniauti Olimpiniuose žaidynėse.

Kiekviena iš aukščiau išvardintų sporto organizacijų vienaip ar kitaip dalyvauja dopingo kontrolėje. Tam, kad galima būtų suvokti kiekvienos iš jų vietą dopingo kontrolės reguliavime, trumpai apžvelgsime Olimpino judėjimo valdymo struktūrą.

TOK vadovauja NOK-ams bei kontroliuoja TSF-ų veiklą²⁰. TSF sprendžia dėl atitinkamos sporto šakos NSF-ų narystės tarptautinėje sporto federacijoje ir vadovauja jų veiklai. NOK- nacionalinės reikšmės organizacijos, sudarančios reikalavimų sąrašą sportininkų atrankai į Olimpines žaidynes. Tokiu būdu NOK kontroliuoja NSF-ų veiklą. Šie tarpusavio ryšiai pavaizduoti 1 paveikslėlyje.

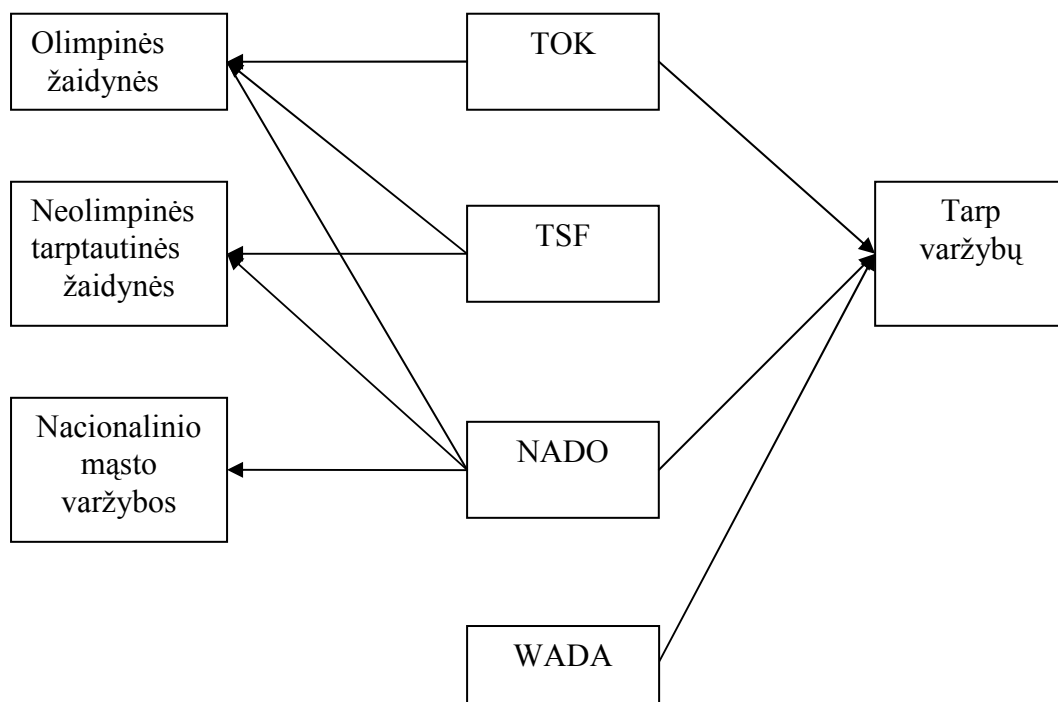
1 paveikslėlis. Olimpino judėjimo valdymo struktūra.

²⁰International Olympic Committee. International Olympic Charter. P. 29.
http://multimedia.olympic.org/pdf/en_report_122.pdf (9 Aug. 2007)

2 paveikslėlyje pavaizduota, kaip 15-as *Antidopingo kodekso* straipsnis²¹ paskirsto atsakomybę tarp Olimpinių judėjimo organų dopingo kontrolės inicijavime. Galime teigti, jog lemiami kriterijai yra varžybų mastas, vieta ir sporto organizacijos įtaka pasauliniame sporto valdyme.

2 paveikslėlis. Sporto organizacijų dalyvavimas dopingo kontrolės mėginių rinkimo inicijavime (pagal *Antidopingo kodeksą*).

Taigi, TOK inicijuoja testavimą Olimpinių žaidynių metu ir sprendžia dėl iš to išplaukiančių diskvalifikacijų (bet TSF sprendžia dėl šių sprendimų sustabdymo, atidėjimo). TSF atlieka tokį pat vaidmenį per neolimpines tarptautines varžybas (pvz. Pasaulio čempionatuose). Plačiausius įgaliojimus turi NADO, kuri paprastai inicijuoja dopingo kontrolę nacionalinių varžybų metu, tačiau gali su WADA pritarimu inicijuoti dopingo mėginių rinkimą bet kuriose jos šalyje vykstančiose varžybose. Ne varžybų metu dopingo mėginių rinkimą gali inicijuoti TOK, NADO arba WADA. Pagal *Antidopingo kodekso* 15.2 straipsnį „...Testavimas ne varžybų metu turi būti WADA koordinuojamas siekiant maksimalaus bendrų testavimo pastangų efektyvumo ir siekiant išvengti nereikalingo atskirų sportininkų pakartotino testavimo.”

²¹ Pasaulinės antidopingo agentūros Pasaulinis antidopingo kodeksas (15 str.).
<http://www.antidopingas.lt/repository/dokumentai/WADCode.pdf> (2007-03-05)

Sporto organizacijos atlieka ne tik dopingo kontrolės funkciją. Labai dažnai šalių vyriausybės perduoda sporto federacijoms ir sankcijų nustatymo bei vykdymo įgaliojimus. Kitaip yra Prancūzijoje ir Italijoje, kur treneriams, gydytojams, kitam sportininko personalui už dopingo preparatų skyrimą, platinimą, prekybą yra taikoma administracinė arba baudžiamoji atsakomybė. Kaip pavyzdį, galime paminėti Lietuvos dviratininko R. Rumšo atvejį. 2002 metų liepos 28 d. po Tour de France varžybų, kur R. Rumšas finišavo trečias, jo žmonos E. Rumšienės vairuojamas automobilis buvo sulaikytas Prancūzijos ir Italijos pasienyje. Automobilio bagažinėje pareigūnai aptiko didelį kiekį medicininių preparatų- anabolikų, testosterono, eritropoetino ir kitų. 2006 metų sausio 26 d. Prancūzijos Alpeše esančio Bonvilio teismas abiem sutuoktiniams skyrė po keturis mėnesius įkalinimo lygtinai. Ši bausmė buvo skirta už nelegalių preparatų, kurie gali būti vartojami kaip dopingas, įvežimą.

Nacionaliniai teisės aktai dažnai nustato ir NOK bei NADO kompetenciją sporto valdymo bei dopingo kontrolės srityje. Paprastai Nacionaliniams olimpiniams komitetams šalių vyriausybės suteikia labai plačius įgaliojimus sporto problemų reguliavime. *LR Kūno kultūros ir sporto įstatymo 15 straipsnyje* pažymima, „kad Lietuvos tautinis olimpinis komitetas yra savarankiška visuomeninė organizacija, vykdanči savo veiklą pagal *Olimpinę chartiją, Lietuvos Respublikos Konstituciją* ir įstatymus bei savo įstatus. Lietuvos tautinis olimpinis komitetas vadovauja olimpiniam judėjimui Lietuvoje, kartu su sporto šakų federacijomis rūpinasi šalies sportininkų atranka ir rengimu olimpinėms žaidynėms bei dalyvavimu olimpinėse žaidynėse, atstovauja Lietuvos Respublikai olimpiniam judėjime.”²²

Nors dopingo kontrolėje dalyvauja daug nevyriausybių sporto organizacijų, tačiau didžiausią įtaką, visgi, turi TOK. Galima būtų išskirti svarbiausius TOK žingsnius šioje srityje:

- Medicininės komisijos įkūrimas;
- *Tarptautinės olimpinės chartijos prieš dopingą sporte* priėmimas;
- WADA įkūrimo inicijavimas.

Medicininę komisiją TOK įkūrė 1967 metais tam, kad kovoti su gilėjančia dopingo problema sporte. Pradinis tikslas- suformuoti aiškią kovos su dopingu strategiją- vėliau išsiplėtojo į tris pagrindinius veiklos principus:

- sportininkų sveikatos apsauga,
- pagarbą medicinos ir sporto principams,
- varžybose dalyvaujančių sportininkų lygių starto galimybių užtikrinimą.

Medicininė komisija dirba antidopingo srityje 40 metų, studijuodama alternatyvius teisėtus metodus, galinčius padėti sportininkams padidinti fizinį pajėgumą. Šios alternatyvos- tai sporto medicina, biomechanika, fiziologija, mityba, kitos mokslo sritys, susijusios su sportu. Nuo

²² Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto įstatymas (15 str.)// Valstybės žinios. 1996, Nr. 9-215.

WADA įkūrimo, TOK medicininės komisijos darbų apimtis išsiplėtė. Šalia nuolatinės kovos su dopingu, kuri išlieka vienu svarbiausių uždavinių, Medicininės komisijos nariai atstovauja Tarptautiniam olimpiniam komitetui Pasaulinėje antidopingo agentūroje ir Olimpinese žaidynėse. Medicininė komisija inicijavo *Olimpinio judėjimo medicinos kodekso*²³ parengimą. Pastarąjį TOK priėmė 2005 metų spalio 27 d., įsigaliojimo data- 2006 metų sausio 1 d. Kodekse akcentuojamas Olimpino judėjimo siekis saugoti sportininkų sveikatą, taip pat užtikrinti sąžiningą rungtyniavimą ir sportinių principų laikymąsi. *Medicinos kodeksas* papildo ir sutvirtina *Antidopingo kodekso* nuostatas. 1.2 straipsnyje pažymima, kad sportininko sveikata ir gerovė yra aukščiau už sportinių rezultatų svarbą, taip pat kitus ekonominius, teisinius ir politinius sumetimus. Taigi, fizinius sportininko pajėgumus gerinančių, bet kenkiančių sportininko sveikatai (tame tarpe ir dopingo) priemonių vartojimas yra laikomas nesuderinamu su kodekso nuostatomis. *Medicinos kodeksas* taikomas Olimpinese žaidynėse, taip pat kituose sporto renginiuose, kuriuos organizuoja Olimpiniam judėjimui priklausančios organizacijos. *Medicinos kodeksas* nėra teisiškai įpareigojantis dokumentas, tai deklaratyvus pobūdžio nevyriausybės organizacijos išleistas etinių nuostatų rinkinys.

Vienas svarbesnių TOK dokumentų buvo priimtas 1988 metais. Tų metų birželį Kanados vyriausybė Otavoje organizavo pirmąją nuolatinę konferenciją dėl dopingo sporte. Jos metu buvo paruošta ir priimta *Tarptautinė chartija prieš dopingą sporte*. 1988 metų rugsėjo mėnesį TOK priėmė šią chartiją ir pervadino ją į *Tarptautinę olimpinę chartiją prieš dopingą sporte*. Šis dokumentas taip pat laikomas nevyriausybinio, tačiau svarbus faktas, kad jis parengtas ir priimtas vyriausybinių susitikimų metu. Apskritai, pirmąją nuolatinę konferenciją dėl dopingo sporte galima laikyti sistemingo tarptautinio bendradarbiavimo sprendžiant dopingo problemą pradžia, nes nuo to laiko tokios pasaulinės konferencijos organizuojamos kas 2 metus. Jose dalyvauja vyriausybinių ir nevyriausybinių organizacijų atstovai. Vienos iš tokių konferencijų 1999 metais pasekoje buvo įkurta WADA. Apie tai bus išdėstyta 1.3.2 skyriuje. Nuo 2004 metų rugsėjo 1 d. dopingo kontrolę pradėjo reglamentuoti naujas TOK dokumentas- *Olimpinė chartija*²⁴. Svarbus jos 44 straipsnis, nustantis, jog *Antidopingo kodeksas* yra taikomas visam Olimpiniams judėjimui.

Apibendrinant galime teigti, jog nevyriausybinių organizacijų įtaka dopingo kontrolės reglamentavimui labai didelė. Tegu tai pasireiškė tik neteisinių aktų priėmimu, o etinių normų įvardijimu Olimpino judėjimo organizacijų dokumentuose, tačiau juose yra suformuluoti pagrindiniai sąžiningų varžybų principai, esminiai draudimai ir sankcijos. Nevyriausybinių

²³International Olympic Committee. Olympic Movement Medical Code.
http://multimedia.olympic.org/pdf/en_report_1022.pdf (13 Oct. 2007)

²⁴International Olympic Committee. Olympic Charter.
http://multimedia.olympic.org/pdf/en_report_122.pdf (16 Nov. 2007)

organizacijų patirtis ir dalyvavimas sprendžiant dopingo problemą sporte buvo panaudoti kuriant teisinius dokumentus. Pvz. TOK atstovai WADA sudėtyje dalyvavo rengiant UNESCO Tarptautinę antidopingo konvenciją.

Nors suprantamas sporto organizacijų siekis užkirsti kelią dopingo vartojimui, tačiau sunku paneigti tai, jog jos suinteresuotos ir kuo geresniais sportiniais rezultatais. Visada išliks neskaidrios savų sportininkų dopingo kontrolės tikimybė, todėl būtina dopingo kontrolę reglamentuoti ir vyriausybinio lygmeniu.

1.3 Tarptautinių vyriausybinių organizacijų žingsniai kovoje su dopingu sporte:

1.3.1 Europos Tarybos teisės aktai. Antidopingo konvencija-bandymas harmonizuoti priemonės prieš dopingą nacionaliniu ir tarptautiniu lygmenimis.

Valstybiniu mastu dopingo problemą pirmos pradėjo spręsti Europos šalys. Pirmuosius antidopingo teisės aktus priėmė Prancūzija- 1963 metais, 1965 metais- Belgija, 1971 metais nacionalinius teisės aktus išleido Turkija ir Italija. Visgi, didžiausios reikšmės teisiniam dopingo reglamentavimui Europoje turėjo Europos Taryba.

Sportas- viena iš ET veiklos sričių. Tai įtvirtinta 1949 metų gegužės 5 d. ET Statuto²⁵ pirmajame straipsnyje. Šios veiklos tikslas- išsaugoti kilnius sporto idealus, nes ET deklaruoja, kad sportas yra svarbus mūsų visuomenei kaip aukščiausių žmogaus pasiekimų pavyzdys, kaip priemonė gerinti gyventojų sveikatą, kelti jų gerovę, puoselėti etines vertybes bei stiprinti socialinę integraciją. Kai ET pirmąsyk atkreipė dėmesį į sporto problemas, ji savo taikiniu pasirinko dopingą.

Pirmasis dokumentas- *Rezoliucija 67/12*, priimta 1967 metų birželio 29 d.²⁶– yra deklaratyvus pobūdžio, ji atspindi institucijos požiūrį į egzistuojančią problemą. Šioje rekomendacijoje ET pirmąsyk pasiūlė dopingo apibrėžimą. Čia buvo paminėti du svarbūs aspektai, liečiantys dopingą: dopingo vartojimas prilygintas apgavystei, o sporto bendruomenė paskatinta prisiimti atsakomybę kovoje prieš dopingą.

Svarbus dokumentas- 1975 m. *Europos „Sporto visiems“ chartija*²⁷. Jame išvardinti pagrindiniai sporto etikos principai. Čia deklaruojama kiekvieno asmens teisė užsiimti sportu, pripažįstama, kad sportas labai svarbus žmogaus vystymuisi, visuomeninės organizacijos

²⁵ Europos Tarybos Statutas.

http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=35761&p_query=&p_tr2= (2007-11-18)

²⁶ Council of Europe. Resolution on the Doping of Athletes (67/12).

http://www.coe.int/t/dg4/sport/Resources/texts/spres67.12_en.asp#TopOfPage (15 Sept. 2007)

²⁷ Council of Europe. European Sport for All Charter.

http://www.coe.int/t/dg4/sport/Resources/texts/spchart2_en.asp#TopOfPage (25 Nov. 2007)

kviečiamos remti sportą. 5 straipsnyje teigiama, kad turi būti ieškoma būdų kaip apsaugoti sportininkus nuo bet kokio išnaudojimo, žeidžiančių ir žeminančių metodų taikymo, įskaitant ir dopingo vartojimą „*Sporto visiems*“ chartijoje išvardinti principai minimi daugelyje vėlesnių ET sporto sritį reglamentuojančių dokumentų: *Europos antidopingo sporte chartijoje*, *Antidopingo konvencijoje* (žr. žemiau).

Kiek vėliau, 1979 metų balandžio 20 d., ET priėmė *Rekomendaciją 79 (8)*²⁸, kurioje konkretizuojami problemos sprendimo būdai: akcentuojama dopingo aptikimo testų paruošimo, taisyklių standartizavimo tarptautiniu lygmeniu, specialių laboratorijų steigimo būtinybė, tarpvalstybinės kooperacijos svarba.

Aukščiau paminėti ET dokumentai buvo inkorporuoti į *Europos antidopingo sporte chartiją*,²⁹ kuri priimta 1984 metų rugsėjo 25 d. Šis dokumentas tęsė kovą su dopingu: ragino vyriausybes ir šalis bendradarbiauti tarpusavyje ir kartu imtis būtinų žingsnių kovoje prieš dopingą, skatino kurti antidopingo kontrolės laboratorijas, tobulinti dopingo medžiagų tyrimus, kurti švietimo programas mokykloms, bendradarbiauti su savo šalies sporto organizacijomis, įpareigojant jas imtis visų galimų priemonių prieš dopingą sporte. Vienok, skirtingai nuo vėliau priimtos *Antidopingo konvencijos*, ši chartija nebuvo privalomo pobūdžio. Tačiau ji turėjo politinės įtakos- rengiant 1988 metų *Otavos chartiją* (žr. 1.2.2 skyriuje) buvo panaudotas *Europos antidopingo sporte chartijos* tekstas.

Svarbiausiu ET aktu kovoje su dopingu sporte laikoma 1989 metų lapkričio 16 d. Strasbūre pasirašyta *Antidopingo konvencija*. Pirmajame straipsnyje apibrėžiamas šios konvencijos tikslas: „Šalys, siekdamos sumažinti sportininkų, vartojančių dopingą, skaičių ir galutinai sustabdyti dopingo vartojimą, savo atitinkamais konstituciniais nutarimais įsipareigoja imtis reikiamų veiksmų šios Konvencijos nutarimams įgyvendinti.“³⁰

Taigi, užduotis, kurios siekia ši konvencija- siekti nacionalinių ir tarptautinių priemonių prieš dopingą harmonizavimo. Ši konvencija suformulavo bendrus jos taikymo standartus- jais besivadovaujančios šalys yra įpareigosotos imtis teisinių, finansinių, techninių ir kitų priemonių tam, kad:

- būtų apribota neteisėta prekyba dopingo preparatais. Šios užduoties įgyvendinimui šalys turi priimti įstatymus, kitus teisinius aktus ar numatyti administracines priemones, skirtas dopingo prieinamumo (pervežimo, saugojimo, importo, platinimo, prekybos), bei dopingo preparatų ir metodų naudojimo apribojimui;
- būtų sugriežtintas dopingo testavimas ir patobulintos dopingo kontrolės procedūros.

²⁸Council of Europe. Recommendation of the Committee of Ministers to Member States concerning Doping in Sport (79/8) http://www.coe.int/t/dg4/sport/Resources/texts/sprec79.8_en.asp#TopOfPage (15 Sept. 2007)

²⁹Council of Europe. European Anti-Doping Charter for Sport.

http://www.coe.int/t/dg4/sport/Resources/texts/spchart3_en.asp#TopOfPage (15 Sept. 2007 09)

³⁰ Europos Tarybos 1989 m. lapkričio 16d. „Antidopingo konvencija“//Valstybės žinios. 1996, Nr.17-437.

Šalys turi sudaryti sąlygas antidopingo kontrolės laboratorijų steigimui, dopingo kontrolei varžybų metu ir tarp varžybų;

- būtų remiamos švietimo bei informavimo programos;
- būtų užtikrintas įstatymų pažeidėjams skiriamų sankcijų efektyvumas, jų pripažinimas tarp šalių.

Antidopingo konvencija įsigaliojo 1990 metų kovo 1 d. Jos išskirtinis bruožas tas, kad konvencija yra atvira pasirašyti ir valstybėms, kurios nėra ET narės. Konvenciją ratifikavo 42 valstybės- Europos Tarybos narės, taip pat Australija, Kanada ir Tunisas. 1996 metų Baltijos asamblėjos, kurioje dalyvavo ir Lietuva, *Rezoliucija dėl Baltijos valstybių bendradarbiavimo kovojant su dopingu sporte*³¹, rekomendavo Baltijos valstybėms prisijungti prie *Antidopingo konvencijos*, ratifikuoti ją, bei sukurti tam tikras institucijas kovai su dopingu.

2004 metų balandžio 1 d. įsigaliojo *Antidopingo konvencijos papildomas protokolai*.³² Protokolo tikslas - užtikrinti bendrą dopingo kontrolės pripažinimą ir aktyvinti Konvencijos taikymą privalomai kontrolės sistemai. *Antidopingo konvencijos papildomame protokole* yra straipsnis, keliantis sąlygą, kad šalys turi paskelbti Konvencijos įgyvendinimo vertinimo grupės apsilankymų rezultatus.³³ Taigi Konvencija yra viena iš keleto tarptautinių sutarčių, turinčių griežtą stebėsenos sistemą.

Antidopingo konvenciją bei papildomą protokolą pasirašiusios šalys visgi išsaugojo nemažai diskrecinių galių vykdant įsipareigojimus. Pvz.: kiekviena šalis gali apibrėžti visuomeninių organizacijų veiklos apimtį atsižvelgdama į savo šalies konstituciją, sportinę veiklą reguliuojančius įstatymus, tradicijas.

Europos Taryba kartu su Europos Komisija ir Europos Sąjungos valstybėmis narėmis parėmė Pasaulio antidopingo agentūros įkūrimą. Europos Taryba turi du savo atstovus WADA taryboje ir daro didelę įtaką agentūros politikai. Europos Tarybos ir WADA glaudaus bendradarbiavimo pavyzdys - *Pasaulinio antidopingo kodekso* projekto parengimas.

Europos Tarybos Antidopingo konvencija tapo UNESCO *Antidopingo konvencijos* projekto pagrindu. Šios konvencijos tikslas - apjungti kuo daugiau valstybių kovai prieš dopingą ir pareikšti WADA oficialų pripažinimą.

Šiuo metu ET sporto srityje veikia dvejomis kryptimis:

- remia masinį sportą kaip priemonę, galinčią pagerinti gyvenimo kokybę, palengvinti socialinę integraciją, skatinti socialinę sanglaudą, ypač jaunimo tarpe;

³¹ Baltijos asamblėjos rezoliucija dėl Baltijos valstybių bendradarbiavimo kovojant su dopingo vartojimu sporte. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=26563&p_query=baltijos%20asambl%EBja%20dopingo&p_tr2=2 (2007-09-02)

³² Antidopingo konvencijos papildomas protokolai. http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=243263&p_query=&p_tr2= (2007-09-15)

³³ Ten pat. 2.2 str.

- gina sporto „švarumą“ nuo negatyvių apraiškų, t.y. dopingo ir smurto.

Apibendrinant galime teigti, jog Europos Taryba nuosekliai plėtojo dopingo reguliavimo temą savo dokumentuose, kurių reikšmingiausiu laikoma Europos Antidopingo konvencija. Tai pirmas tarptautinis teisinis instrumentas, kuriuo bandyta harmonizuoti tarptautines ir nacionalines priemones prieš dopingą. Ypač svarbu tai, kad šis dokumentą galėjo pasirašyti ir į Europos Tarybą neįeinančios šalys.

1.3.2 WADA- sporto organizacijų ir vyriausybinių valdžios organų bendradarbiavimo kovoje su dopingu pavyzdys. Pasaulinis antidopingo kodeksas: reikšmė, taikymo problemos.

Iki WADA įkūrimo dopingo kontrolės sistema buvo komplikauta ir turėjo daug spragų. Tai savo straipsnyje pažymėjo Foschi J.K.³⁴. Pasak autorės, rutiniškai tikrinami sportininkai retai žinojo tikslias dopingo testo taisykles, nebuvo aiškios sankcijų taikymo sistemos. Foschi J.K. išsamiai aprašė dopingo kontrolės sistemos ypatybes iki WADA sukūrimo. Remdamiesi jos duomenimis, galime teigti, jog TOK nustatydavo dopingo testavimo procedūras ir draudžiamųjų medžiagų sąrašą Olimpiniams žaidynėms. Vienok, neolimpinių žaidynių metu TSF-jos pačios kontroliavo testavimo procedūras, sudarinėjo draudžiamųjų medžiagų sąrašus, reguliavo testavimo laiką bei dažnumą. NSF ir NOK buvo atsakingos už TSF ir TOK nustatytų taisyklių vykdymo priežiūrą. Čia taip pat kildavo prieštaraivimų, nes NSF, turėdavę inicijuoti dopingo atvejo tyrimo procesą, realybėje užtardavo savus sportininkus tokio tyrimo metu. Taigi, turėtume sutikti su Foschi J. K. teiginiu dėl dopingo kontrolės sistemos netobulumo. Mūsų manymu, tokių tikrinimo procedūrų tvarkos negalima būtų vadinti sistema apskritai, nes sistemai yra būdingas atskirų jos elementų tarpusavio ryšys. O šiuo atveju, to nestebima.

Nors tarptautinė sporto bendruomenė žinojo dopingo kontrolės sistemos problemas, lemiamu postūmiu, paskatinusiu sistemos reorganizavimą, tapo 1998 metų „Tour de France“ dopingo skandalas, kai prancūzų policija surado didelį draudžiamųjų medžiagų kiekį Prancūzijos dviratininkų komandos nariui priklausančiame automobilyje³⁵. Vėliau policija patikrino daugelį kitų lenktynių dalyvių. Rezultatai privertė pasitraukti iš varžybų daugiau komandų ir atskirų sportininkų. 1998 metų Tour de France dopingo skandalas tebuvo pasaulinės dopingo problemos atspindys. Jis tapo aršesnės kovos su dopingu katalizatoriumi.

³⁴ Foschi J.K. A constant battle: the evolving challenges in the international fight against doping in sport. <http://www.law.duke.edu/journals/djcil/articles/djcil16p457.htm> (21 March 2007)

³⁵ ten pat.

Skandalo pasekoje 1999 metų vasarį TOK sušaukė Pasaulinę konferenciją dėl dopingo sporte, kuri įvyko Šveicarijoje. Jos metu buvo priimta *Lozanos deklaracija*³⁶. Ketvirtame šios deklaracijos straipsnyje numatyta įkurti nepriklausomą tarptautinę agentūrą, kuri nustatytų unifikuotus standartus antidopingo veiklai ir koordinuotų sporto organizacijų ir valdžios organų pastangas kovojant su dopingu sporte. 1999 metų lapkričio 10 d. TOK iniciatyva, palaikant ir dalyvaujant tarpvyriausybiniams organizacijoms, vyriausybių atstovams, visuomeninėms organizacijoms, kitiems juridiniams ir fiziniams asmenims, kovojantiems prieš dopingą sporte buvo įkurtas fondas pagal Šveicarijos privatinę teisę- WADA, kuri ilgainiui tapo pagrindine kovos su dopingu institucija pasaulyje.

Tolesnį WADA vystymą ir jos veiklą įtakojo Laikinoji tarptautinė tarpvyriausybinė konsultacinė antidopingo grupė- IICGADS. Ji buvo suformuota netrukus po WADA įkūrimo- 1999 m. lapkričio mėnesio 14-17 d. aukščiausio lygio tarpvyriausybinių susitikimo Sidnėje metu. Susitikime, kuriame dalyvavo 25 šalių atstovai, Europos Komisijos atstovai, keturi stebėtojai, tame tarpe ir TOK, buvo pasirašytas *Sidnėjaus komunikatas*³⁷. Jame teigiama, kad IICGADS įkūrimas yra būtinas tam, kad užtikrinti, jog valstybių dalyvavusių šiame aukščiausio lygio susitikime nuomonės būtų pilnai atspindėtos vystant WADA-ą. Konsultacinė grupė atsakinga už tai, kad WADA vadovybė būtų informuota apie tokiuose susitikimuose ateityje dalyvausiančių valstybių požiūrius. Sidnėjaus tarpvyriausybinių susitikimo dalyviai pateikė WADA-ai savo prašymą užtikrinti:

- adekvatų ir nuolatinį vyriausybių dalyvavimą WADA veikloje;
- vyriausybių reprezentavimą WADA valdyboje, įtraukiant narius iš įvairių pasaulio regionų;
- pataisų WADA statutui, kurios numatytų reikiamo lygio nepriklausomumą, atsakomybę ir skaidrumą priėmimą.

Į IICGADS nuomonę buvo atsižvelgta formuojant WADA vadovaujančius organus- valdybą (sprendimus priimančias organas) ir vykdomąjį komitetą (patariamasis organas).

Tarptautinės tarpvyriausybės konsultacinės grupės dopingo klausimais susitikimo 2001 metais Keiptaune metu buvo priimta *Keiptauno deklaracija*³⁸, kur nuspręsta, kad vietos vadovaujančiuose WADA organuose bus rezervuotos pagal 5 Olimpinius regionus (Afrika, Amerika, Azija, Europa, Okeanija) iš kiekvieno priimančias nuo 2 iki 5 atstovų. Europa turi penkis.

³⁶ World Conference on Doping in Sport. Lausanne declaration on doping in sport.
http://www.sportunterricht.de/lksport/Declaration_e.html (21 Oct. 2007)

³⁷ International Summit Drugs in Sport. Sydney Communiqué.
http://www.dcita.gov.au/drugsinsport/communique_17nov.doc (21 Oct. 2007)

³⁸ International Intergovernmental Consultative Group on Anti-doping in Sport. Cape Town declaration on anti-doping in sport.
<http://www.wada-ama.org/rtecontent/document/capetowndeclaration.pdf> (20 Oct. 2007)

Olimpinių regionų atstovai yra atsakingi už savo regiono rinkimų į WADA valdybą organizavimą. Fondo valdybą sudaro 38 nariai, iš kurių pusė yra vyriausybių atstovai. Vykdomąjį komitetą sudaro 6 sportinių organizacijų ir 6 vyriausybių atstovai. Europą valdyboje atstovauja 2 ET ir 3 ES nariai. Keiptauno susitikime buvo nuspręsta ir dėl WADA finansavimo- sutarta, kad valdžios institucijų įnašas turi sudaryti 50 proc. WADA biudžeto. Kitus 50 proc įneša Olimpiniis judėjimas. Ši nuostata bei regionų procentinis įnašas buvo patvirtintas *Kopenhagos deklaracijoje* 3.2.2. straipsnyje ir galioja iki šiol.

Toliau panagrinėsime Pasaulinės antidopingo agentūros funkcijas. Pagrindinė WADA funkcija- rengti Pasaulinę antidopingo programą ir prižiūrėti jos įgyvendinimą. Programą sudaro:

1. *Antidopingo kodeksas*;
2. Tarptautiniai standartai:
 - Draudžiamų medžiagų ir metodų sąrašas,
 - Tarptautiniai standartai testavimui,
 - Tarptautiniai standartai laboratorijoms,
 - Išimties terapiniam vartojimui tarptautinis standartas;
3. Geros praktikos modeliai.

Kodeksas ir Tarptautiniai standartai yra privalomi kodeksą pripažįstančioms SF-joms, tuo tarpu Geros praktikos modeliai yra rekomendacinio pobūdžio.

Antidopingo programos, tame tarpe ir Kodekso tikslai būtų tokie:

-pirma, apginti pagrindinę sportininko teisę dalyvauti „švariame“ nuo dopingo sporte bei propaguoti sveiką gyvenseną, sąžiningą rungtyniavimą, lygias starto galimybes viso pasaulio sportininkams;

-antra, laiduoti suderintos, koordinuotos, efektyvios antidopingo programos įgyvendinimą tarptautiniu lygmeniu apimant visus kovos su dopingu etapus: nuo dopingo vartojimo prevencijos, jo aptikimo iki sankcijų taikymo.

Praktinio taikymo prasme kodeksas siekia , kad sportininkai būtų vienodai apsaugoti ir praeitų tas pačias antidopingo procedūras, nepriklausomai nuo sporto šakos, sportininko tautybės, šalies, kad jie galėtų dalyvauti sąžiningose varžybose. Apibendrinant galima teigti, jog *Antidopingo kodekso* priėmimo reikšmė dvejopa: antidopingo taisyklių formalizavimas bei dopingo kontrolę vykdančių organizacijų funkcijų paskirstymas.

Dar vienas WADA tikslų- paskatinti visas profesionalaus sporto organizacijas pasirašyti *Antidopingo kodeksą*. Šioje srityje sėkmė nebuvo vienalytė. Pvz. FIFA atsisakė priimti kai kurias kodekso nuostatas ir ketino likti nepriklausoma. Iš tikrųjų, tarptautinės populiarių sporto šakų federacijos, kurios turi daugybę sirgalių ir yra sukaupusios solidžias lėšas, nesunkiai

išlaiko savo sporto šakos populiarumą ir nedalyvaudamos Olimpiniam judėjime bei Olimpinėse Žaidynėse. WADA ir FIFA 2001 metų lapkritį susitarė, kad FIFA-i leidžiama nustatyti savo testavimo režimą ir sankcijų sąrašą. Tačiau tik FIFA-i pasirašius kodeksą, ji galėjo siųsti žaidėjus į Olimpinės žaidynes. Visgi, dauguma sporto organizacijų sutiko su kodekso nuostatomis- nuo WADA susiformavimo iki šių dienų jį pripažino beveik visos pasaulio sporto organizacijos .

WADA taip pat susilpnino interesų konfliktus, kurie buvo tapę didžiausia problema. Dauguma šalių dabar turi savo nacionalines antidopingo organizacijas, kurios prižiūri kaip vykdomos WADA programos nuostatos kiekvienoje šalyje. NADO turi pirminius įgaliojimus ir prisiima atsakomybę taikant ir įgyvendinant antidopingo taisykles: vadovaujant mėginių surinkimui, apdorojant testo rezultatus, inicijuojant teisminį procesą nacionalinių lygmeniu. Iki WADA įkūrimo sportininkas, kurio dopingo testo rezultatas buvo teigiamas, turėjo atlikti NSF nustatytas procedūras. Dabar už tai atsakinga NADO. NADO yra nepriklausoma nuo NSF ir NOK, o tai leidžia išvengti interesų konflikto tarp organizacijų inicijuojančių kaltinimą ir organizacijų ginančių savo šalies sportininką. Galiausiai, nuo to laiko, kai SF-joms tapo privalomos *Antidopingo kodekse* suformuluotos antidopingo taisyklės, NADO taiko vienodą taisyklių sistemą visų sporto sričių sportininkams. Nacionalinės antidopingo organizacijos yra įkūrusios savo profesinę asociaciją- ANADO. Tai įvairių šalių NADO vienijanti tarptautinė nevyriausybinė organizacija, pradėjusi veiklą 2003 metų balandžio 28d. Jos tikslas- bendravimas, bendradarbiavimas, keitimasis informacija. Kasmetinių ANADO asamblėjų metu dalyvauja WADA atstovai.

Nors neginčijama, kad WADA unifikavo antidopingo infrastruktūrą ir įgalino nepriklausomus atstovus stebėti teisminį procesą dopingo atveju, buvo sričių, kurias reikėjo peržiūrėti ir tobulinti. 2006 metų balandžio mėnesį WADA pristatė atnaujintą *Antidopingo kodekso* projektą³⁹. Jame ketinama sugriežtinti dopingo kontrolę, o ypač sankcijas sunkinančių aplinkybių atvejais: dalyvavimas dopingo platinime stambiu mastu, kelių dopingo preparatų vartojimas vienu metu. Šiais atvejais minimalų diskvalifikacijos laikotarpį siūloma ilginti nuo 2 iki 4 metų. Sporto organizacijos, vyriausybės buvo raginamos teikti savo pasiūlymus. 2007 metų lapkričio mėn 15-17d. Madride WADA sušaukė III dopingo vartojimo sporte konferenciją, kurios metu priimtoje *Madrido rezoliucijoje*⁴⁰ atnaujintas Antidopingo kodeksas buvo patvirtintas. Visos sporto organizacijos, taip pat šalių vyriausybės kviečiamos jį priimti iki 2009 metų sausio 1 d.

³⁹ World Anti-Doping Agency. World Anti-Doping Code. Version 3.0.

http://www.wada-ama.org/rtecontent/document/WADA_Code_2007_3.0.pdf (22 Nov. 2007)

⁴⁰ III World Conference on Doping in Sport. Madrid resolution.

http://www.wada-ama.org/rtecontent/document/2007_wc_resolution.pdf (18 Nov. 2007)

Apibendrinant, galima pasakyti, kad WADA atvertė naują puslapį dopingo kontrolės reglamentavime. Galime išskirti du istorinius dopingo kontrolės reglamentavimo etapus : iki WADA ir po WADA įkūrimo. Pirmajam etapui būdingas dopingo kontrolės komplikuo-tumas, aiškos sistemos nebuvimas, interesų konfliktas tarp sporto organizacijų. Antrajam –unifikuota antidopingo veiklos struktūra, tikslus funkcijų tarp sporto organizacijų paskirstymas.

Tačiau vykdant Antidopingo programą ir taikant *Antidopingo kodeksą*, susidurta su tam tikromis problemomis. Kadangi WADA yra hibridinė organizacija, valdoma ir finansuojama Olimpino judėjimo ir šalių vyriausybių, bei įkurta pagal Šveicarijos teisę, kodeksas nėra laikomas tarpvyriausybiniu dokumentu. Dėl šios priežasties šalys gali tik formaliai sutikti laikytis šio dokumento, bet negali būti jo teisiškai susaistytos. Svarbus politinis dokumentas, kuris leido valstybėms išreikšti savo ketinimą formaliai pripažinti WADA ir remti jos priimtą kodeksą- *Kopenhagos deklaracija*, kuri buvo parengta 2003m kovo mėnesį WADA inicijuotos Kopenhagoje vykusios antrosios pasaulinės konferencijos prieš dopingą sporte metu. Iki 2007 metų rugsėjo ją pasirašė 191 valstybė. Šios deklaracijos 2.4 straipsnyje šalys kviečiamos paremti ir tarptautinio teisinio instrumento, reglamentuosiančio dopingo kontrolę, rengimo darbus. Kitame skyriuje panagrinėsime tokios sutarties rengimo procesą ir šio tarptautinio dokumento reikšmę kovoje su dopingu.

1.3.3. UNESCO įtaka dopingo kontrolės teisiniam reglamentavimui. Tarptautinė konvencija prieš dopingo vartojimą sporte-antidopingo taisyklių derinimas pasauliniu mastu.

Tarptautinių dokumentų, reglamentuojančių dopingo kontrolę sporte, praktinio taikymo rezultatai atskleidė jų spragas.

Pirmiausia, galima paminėti švietėjiško elemento nebuvimą. Antidopingo priemonės teisės aktuose dažniausiai apsiribodavo dopingo kontrolės taisyklių ir jų pažeidimo priemonių-sankcijų nustatymu. Tik nedaugelis šalių skyrė dėmesį profesionalių sportininkų ir kitų asmenų švietimui ir informavimui. O jei vis dėlto skirdavo, tai apsiribodavo sporto organizacijų ir medikų informavimu. Išnagrinėjusi antidopingo kontrolės teisinių priemonių efektyvumą UNESCO ekspertų grupė nustatė, kad jis yra reliatyvus dėl atsitiktinių testų taikymo tvarkos, t.y. dėl to, kad sportininkai testuojami atsitiktinės atrankos būdu, bei dėl to, kad nauji dopingo preparatai atsiranda greičiau, nei juos nustatantys metodai. Todėl informavimas ir švietimas būtų labai svarbūs dopingo prevencijos efektyvumui didinti.

Antra, dauguma tokių dokumentų buvo nevyriausybinių pobūdžio. *Tarptautinę Olimpinę Chartiją prieš dopingą sporte* priėmė nevyriausybė organizacija- TOK. Todėl chartija teisiškai

neįpareigojo- ji tiesiog nustatė sąžiningų varžybų taisykles ir kvietė laikytis etinių principų. Be to chartija vadovavosi tik Olimpiniam judėjimui priklausančios organizacijos. *Antidopingo kodeksas*, suformuluotas WADA ir pasirašytas daugumos sporto federacijų ir beveik 80 vyriausybių, yra pirmasis tarptautinis instrumentas, skirtas taisyklių prieš dopingą visose sporto šakose ir visose šalyse harmonizavimui. Vienok jis taip pat nėra privalomojo pobūdžio, greičiau remiasi savanorišku taisyklių laikymusi. Vienintelis tarptautinis teisės aktas- *ET Antidopingo konvencija*, kuri atvira pasirašyti visoms valstybėms. Tačiau be Europos Taryboje dalyvaujančių šalių ją pasirašė tik Australija, Kanada ir Tunisas.

Kai kurios šalys sprendė dopingo problemą sudarydamos tarpvalstybines sutartis. Pvz. 1985 metų *Šiaurės antidopingo konvencija*, kurią pasirašė Švedija, Norvegija, Danija, Suomija, Islandija, 1988 metų JAV ir Sovietų Sąjungos sutartis dėl dopingo kontrolės procedūrų suvienodinimo, 1990 metų Australijos, Kanados ir Jungtinės Karalystės bendradarbiavimo sutartis. Tačiau šios sutartys negaliojo didesnio masto sporto renginiuose.

Paminėtos priežastys sąlygojo tobulesnių dopingo kontrolės reglamentavimo būdų paiešką. Estafetę perėmė Jungtinių Tautų švietimo, kultūros ir mokslo organizacija- UNESCO. Panagrinėkime, kodėl jai patikėta rengti *Tarptautinę konvenciją prieš dopingą sporte*.

Pirmu ir svarbiausiu argumentu galima laikyti tai, kad UNESCO yra tarpvvyriausybinė organizacija, kuri gali užtikrinti nešališką, atvirą šalių diskusiją, kur galėtų būti aptariamose dopingą liečiančios problemos. UNESCO galėjo parengti ir priimti tarpvvyriausybinių, universalų teisės aktą kovai su dopingu.

Antras argumentas tas, jog UNESCO, kaip taptautinė švietimo, mokslo ir kultūros organizacija, galėtų papildomai užtikrinti šių uždavinių įgyvendinimą:

- propaguoti etinį požiūrį, būdingą sąžiningam, „švariam“ žaidimui
- remti švietimo ir informavimo programas dėl dopingo sporte.

Trečias argumentas-UNESCO patirtis sprendžiant dopingo problemą. Dopingo sporte tema buvo nagrinėjama Tarptautinėse ministrų ir vyresniųjų pareigūnų, atsakingų už sportą ir fizinį lavinimą konferencijose (MINEPS), taip pat UNESCO Generalinių konferencijų metu.

1978 metų lapkričio 21 d. 20-oje UNESCO Generalinėje konferencijoje priimta *Tarptautinė fizinio lavinimo ir sporto chartija*⁴¹ įtvirtino pagrindinius etikos principus ir auklėjimo vertybes sporte ir akcentavo jų apsaugos svarbą. Šios chartijos 7 straipsnyje pripažįstama rimta dopingo grėsmė sportininkų sveikatai ir sporto etikos principams, pabrėžiama, kad dopingo problemą turi spręsti ne tik sportininkai, treneriai, medikai, žiniasklaida, švietimo įstaigos, bet ypatingą dėmesį turėtų skirti nacionaliniai valdžios organai ir

⁴¹UNESCO. International Charter of Physical Education and Sport.
http://www.unesco.org/education/nfsunesco/pdf/SPORT_E.PDF (11 Oct. 2007)

tarptautinės organizacijos. Jie turėtų užtikrinti, kad būtų laikomasi *Tarptautinės olimpinės chartijos prieš dopingą sporte* nuostatų. Šioje konferencijoje buvo įkurtas UNESCO tarptautinis kūno kultūros ir sporto komitetas (CIGEPS), kuriam buvo pavesta vadovauti UNESCO veiklai sporto, tame tarpe ir dopingo kontrolės, srityje.

UNESCO nušvietė dopingo kontrolės problemą antrojoje tarptautinėje ministrų ir vyresniųjų pareigūnų, atsakingų už sportą ir fizinį lavinimą, konferencijoje- MINEPS II, vykusioje 1988 metų lapkričio 21-25 d. Maskvoje. Čia priimtoje *Rekomendacijoje 5.2*⁴² vyriausybės ir nevyriausybės organizacijos kviečiamos prisijungti prie *Tarptautinės olimpinės chartijos prieš dopingą sporte* ir bendradarbiauti tarpusavyje siekiant dopingo kontrolės standartizavimo tarptautiniu mastu.

*25C/rezoliucijoje 1.19*⁴³, kurią 1989 metų spalį 25-oje sesijoje priėmė UNESCO Generalinė konferencija, buvo “akcentuota būtinybė koordinuoti vyriausybių bei nepriklausomų sporto organizacijų- ypač Olimpinių Judėjimo- atstovų veiksmus tarptautinės kampanijos kovoje su dopingu rėmuose.” Rezoliucija pabrėžė kovos intensyvinimo nacionaliniame ir tarptautiniame lygmenyse svarbą, kvietė valstybes nars atsisiųgti į esamas tarptautines priemones kovoje su dopingu sporte, ypač tas, kurios siejamos su vyriausybės bei visuomeninių organizacijų vaidmeniu ir atsakomybe.

Trečioje ministrų ir vyresniųjų pareigūnų, atsakingų sportą ir fizinį lavinimą, konferencijoje- MINEPS III, vykusioje 1999 metų gruodį Urugvajuje, buvo patvirtinta Rekomendacija prieš žiaurų elgesį ir dopingą sporte. Čia priimtoje *Punta del Este deklaracijoje*⁴⁴ pabrėžiama etinių principų sporte reikšmė ir visos šalys raginamos vieningai sutelkti jėgas prieš neetišką elgesį sporte, tame tarpe ir prieš dopingą. MINEPS III kvietė UNESCO valstybes nars ir sporto organizacijas:

- skirti daugiau dėmesio sistemingam jaunimo švietimui ir informavimui apie dopingo vartojimo žalą;
- neatidėliojant imtis būtinų priemonių, užtikrinančių sportuojančių asmenų apsaugą nuo dopingo;
- formuoti ir įgyvendinti nacionalinę antidopingo politiką;
- paraginti valstybes prisijungti prie *ET Antidopingo konvencijos*;

⁴²MINEPS II. Recommendation 5.2.

<http://unesdoc.unesco.org/images/0011/001171/117190eo.pdf> (20 Nov. 2007)

⁴³UNESCO. 25C/Resolution 1.19.

<http://unesdoc.unesco.org/images/0008/000846/084696Eb.pdf> (12 Aug. 2007)

⁴⁴MINEPS III. Declaration Punta del Este.

http://www.unesco.org/education/educprog/eps/EPSanglais/MINEPS_ANG/declaration_of_punta_del_estea_ang.htm (9 Aug. 2007)

-suteikti visapusišką paramą naujai susikūrusiai Pasaulinei antidopingo agentūrai ir dalyvauti jos veikloje.

2003 metų sausį UNESCO Ministrų ir aukšto rango pareigūnų, atsakingų už kūno kultūrą ir sportą apvalaus stalo susitikime, kuriame dalyvavo 103 valstybės bei 20 vyriausybinių ir nevyriausybinių organizacijų, beveik visi dalyviai sutiko, kad dopingas- tai grėsmė sportiniam aktyvumui, ir fiziniam sportininko integralumui. Ministrai pabrėžė, kad trūksta tarpvyriausybinių, universalaus problemos reguliavimo mechanizmų.⁴⁵ *Tarptautinė Olimpinių Chartija prieš dopingą sporte* yra priimta nevyriausybinių organizacijos ir galioja tik olimpinių sporto šakų sportininkams, bei juos vienijančioms organizacijoms. WADA paruoštą *Antidopingo kodeksą* pripažino tik 40 šalių. Be to, WADA įsteigta pagal privatinę Šveicarijos teisę TOK iniciatyva, ir nors jos valdyme lygiomis dalimis dalyvauja vyriausybinių ir sporto organizacijų atstovai, WADA priimti dokumentai negalėjo būti naudojami viešojoje teisėje. Tai vedė prie išvadų, kad reikia ruošti tarptautinį viešosios teisės instrumentą. Todėl Apvalaus stalo dalyviai pasiūlė UNESCO, bendradarbiaujant su JT, ET, TOK, WADA, IICGADS, paruošti universalų dopingo kontrolę reglamentuojantį teisės aktą ir priimti jį iki 2006 metų Turino Žiemos olimpinių žaidynių.

2003 metų birželio 24-25 d. buvo sušauktas UNESCO ekspertų grupės susitikimas. Ekspertai konstatavo, kad priimta daugybė aktų nacionaliniu, regioniniu, tarptautiniu lygmenimis, tačiau nė vienas jų neturi tarpvyriausybinių teisinės galios. Jie pabrėžė, kad būtina paruošti tokią tarptautinę konvenciją, kuri neturėtų politinės, techninės, teisinės opozicijos.⁴⁶ Ekspertų grupė nurodė, kad būsimos tarptautinės konvencijos projektas turi remtis šiais dokumentais: 1989 metų *ET Antidopingo konvencija*, jos papildomais protokolais, *Kopenhagos deklaracija*, *Antidopingo Kodeksu*, bei 2002 metų „Pasaulinės konvencijos prieš dopingą“ projektu, kurį parengė CIGEPS, UNESCO ir ET. Ekspertai išreiškė viltį, kad projektas bus paruoštas iki MINEPS IV, vyksiančio 2004 metų birželį Atėnuose.

2003 metų lapkričio 3 d. JT Generalinės Asamblėjos priimtos *Rezoliucijos 58/5*⁴⁷ dėl sporto kaip priemonės skatinti švietimą, plėtrą, saugoti sveikatą ir taiką 7 dalyje šalių vyriausybės kviečiamos pateikti savo pasiūlymus rengiamam tarptautinės antidopingo konvencijos projektui, o UNESCO prašoma koordinuoti šią veiklą, bendradarbiaujant su atitinkamomis tarptautinėmis ir regioninėmis organizacijomis.

⁴⁵United Nations General Assembly. 32nd session. Proclamation by The United Nations General Assembly of an International Year for Physical Education and Sport. <http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001308/130811e.pdf> (12 Aug. 2007)

⁴⁶UNESCO. Meeting of experts for the drafting of an international instrument against doping in sport. Working document. <http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001305/130578e.pdf> (16 Aug. 2007)

⁴⁷ United Nations General Assembly. Resolution 58/5. <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N03/453/21/PDF/N0345321.pdf?OpenElement> (11 Oct. 2007)

2004 metų gruodžio 6-8 dienomis Atėnuose vykusioje ketvirtojoje tarptautinėje ministrų ir aukšto rango pareigūnų, atsakingų už kūno kultūrą ir sportą konferencijoje (MINEPS IV) buvo pateiktos šios rekomendacijos Antidopingo konvencijos projektui⁴⁸:

- įtvirtinti dvigubą Konvencijos laikymosi monitoringo sistemą: kiekviena šalis turėtų pati įvertinti kaip ji laikosi Konvencijos, o vėliau šį vertinimą analizuotų šalių konferencija;
- tobulinti monitoringo procesą;
- atkreipti dėmesį į kai kurių šalių konstitucinės teisės ir rengiamos konvencijos nuostatų neatitikimą- tokiais atvejais rekomenduojama įtraukti specialias išlygas, kad būtų pagreitintas šalių prisijungimas prie konvencijos, tačiau tos išlygos neturėtų susilpninti kovos su dopingu;
- užtikrinti, kad ruošiamą UNESCO konvenciją ir *ET Antidopingo konvencija* būtų papildančios viena kitą.
- patvirtinti savanoriško fondo kovai su dopingu būtinybę;
- sukurti skubaus konvencijos atnaujinimo mechanizmą.

2005 metų spalio 19 d. UNESCO Generalinės konferencijos metu 191 valstybė vienbalsiai priėmė *Tarptautinę konvenciją prieš dopingo vartojimą sporte*. 2006 metų gruodžio mėnesio 11 d. trisdešimt valstybė- Liuksemburgas- ratifikavo šią konvenciją. Pirmą pasaulinę sutartį prieš dopingo vartojimą sporte įsigaliojo 2007 metų vasario mėnesio 1 d. Šiuo metu konvenciją yra ratifikavusios 50 valstybių .

Konvencijos įsigaliojimas- tai ženklas, kad valstybių vyriausybės rimtai įsipareigoja kovoti su dopingo vartojimu sporte. Konvencijos parengimas ir vieningas priėmimas tik per dvejus metus yra tarptautinių sutarčių priėmimo pasaulinis rekordas, o jos įsigaliojimas beveik per vienerius metus nuo konvencijos patvirtinimo yra rekordas UNESCO istorijoje.

Konvencijos reikšmė yra ta, kad ji padeda formalizuoti pasaulines antidopingo taisykles, politiką ir gaires, tokiu būdu užtikrindama sąžiningą ir lygiateisę sporto varžybų aplinką. Ji taip pat siekia užtikrinti *Antidopingo kodekso* efektyvumą tarptautiniu mastu, sukurdamą prievolę šalims veikti remiantis kodekso principais. Svarbus konvencijos 4 straipsnis, kurio 2 punkte sakoma, kad „Kodeksas ir paskutinės 2 ir 3 priedėlių⁴⁹ redakcijos pridedamos informacijos tikslais ir nėra sudedamosios šios Konvencijos dalys. Priedėliai nesukuria privalomos pareigos valstybėms...” Taigi, apie kodeksą galima kalbėti, kaip apie papildomą, konvenciją aiškinantį instrumentą. Konvencijos tekste ne kartą minima, kad šalys turi laikytis kodekso nuostatų. Pavyzdžiui, 4.1 straipsnis įpareigoja konvencijos šalis laikytis kodekso principų priimant nacionalinius teisės aktus, reglamentuojančius dopingo kontrolę, formuojant antidopingo politiką

⁴⁸ MINEPS IV. Final report.

<http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001405/140584e.pdf> (21 Oct. 2007)

⁴⁹ Tarptautiniai laboratorijų standartai ir Tarptautiniai testavimo standartai.

ir administracinę praktiką. 12 straipsnyje nurodoma laikytis kodekso atliekant dopingo kontrolę, testavimą.

Ši konvencija sustiprina WADA įtaką dopingo kontrolės reguliavime. Nors WADA išlieka nevyriausybine organizacija, tačiau pagal 14 straipsnio nuostatas „valstybės, šios Konvencijos narės, įsipareigoja remti svarbią WADA tarptautinės kovos su dopingo vartojimu misiją“, o 15 straipsnyje nurodoma, kad „valstybės...remia vienodą valdžios institucijų ir Olimpino judėjimo patvirtinto pagrindinio WADA metinio biudžeto finansavimą“. Svarbu tai, kad WADA kviečiama būti šios konvencijos šalių konferencijos patariamąja organizacija. WADA gali keisti Draudžiamąjį sąrašą ir Leidimų vartoti gydymui išdavimo standartus, kurie yra konvencijos priedai, todėl turi tokią pačią teisinę galią kaip pati konvencija, taigi- sukuria privalomas pareigas valstybėms, šios konvencijos šalims. Šalių konferencija tvirtina šių priedų pakeitimus.

Nors ir leidžiamas tam tikras lankstumas įgyvendinant UNESCO *Tarptautinę konvenciją prieš dopingo vartojimą sporte*, vyriausybės visgi privalo veikti apibrėžtai. Jos įsipareigoja⁵⁰:

- apriboti draudžiamų medžiagų patekimą pas sportininkus ir draudžiamų metodų naudojimo galimybę (išskyrus terapinius tikslus), įskaitant ir priemones prieš prekybą draudžiamomis medžiagomis;
- palengvinti dopingo kontrolės vykdymą ir remti nacionalines testavimo programas;
- neteikti finansinės paramos sportininkams ir sportininką ruošiančiam personalui, kurie pažeidžia antidopingo taisykles, ar sporto organizacijoms nesilaikančioms *Antidopingo kodekso* nuostatų;
- raginti maisto papildų gamintojus bei platintojus produktų žymėjimo, reklamos ir platinimo metu pateikti tikslią informaciją apie tai, kad papildas savo sudėtyje gali turėti uždraustų medžiagų;
- remti antidopingo švietimo programas sportininkams ir plačiajai sporto visuomenei.

Apibendrinant, galime pasakyti, kad UNESCO įnešė svarų indėlį į dopingo kontrolės teisinį reglamentavimą tuo, kad nuolatos domėjosi dopingo problema sporte ir sukaupę patirtį bei savo, kaip tarpvyriausybės organizacijos, įtaką bei teises galias panaudojo sukurdamą tarptautinį teisinį instrumentą- *Tarptautinę konvenciją prieš dopingo vartojimą sporte*.

Kalbant apie dopingo kontrolės teisinį reglamentavimą, kuris apima ne tik dopingo vartojimo prevenciją, kontrolę, bet ir sankcijų skyrimą, būtina paminėti dar vieną organizaciją- Tarptautinį sporto arbitražo teismą (SAT). Kaip minėta aukščiau, sporto federacijoms nacionaliniai valdžios organai dažniausiai suteikia plačius įgaliojimus skiriant sankcijas už

⁵⁰ UNESCO 2005 m. spalio 19 d. „Tarptautinė konvencija prieš dopingo vartojimą sporte“ (II skyrius)//Valstybės žinios. 2006, Nr.65-2390.

dopingo vartojimą reglamentuojančių aktų pažeidimus. Taigi, nacionalinė arba tarptautinė sporto organizacija šalia kitų funkcijų prisiima ir pirminės neteisminės ginčų nagrinėjimo instancijos įgaliojimus. Jei sportininkas nesutinka su sporto organizacijos sprendimu, jis gali pateikti apeliacinį skundą dėl to sprendimo teisėtumo Tarptautiniam sporto arbitražo teismui. Šis teismas įkurtas 1984 m. kaip TOK dalis. Kuzin V.V savo knygoje⁵¹ mini jo vėlesnio atsiskyrimo nuo TOK priežastis- dėl tamprų ryšių su TOK arbitražas buvo apkaltintas šališkumu, todėl jo administravimą ir finansavimą perėmė nuo TOK nepriklausoma Tarptautinė sporto arbitražo taryba. Ji buvo įkurta 1994m. *Paryžiaus sutartimi*, kurią pasirašė TOK, Vasaros ir Žiemos Olimpinių žaidynių tarptautinių federacijų asociacijų, bei Nacionalinių olimpinių komitetų asociacijos prezidentai. Tarybą sudaro 20 aukščiausios kvalifikacijos teisininkų, sporto teisės specialistų. Dabar SAT yra nepriklausoma nuo kitų sporto organizacijų institucija.

Pagrindinė SAT paskirtis– spręsti teisinius ginčus sporto srityje. Priimami arbitražo sprendimai turi tokią galią, kaip ir paprasto teismo sprendimai. Tačiau SAT sprendimai yra privalomi tik tuo atveju, jei iš pat pradžių abi šalys sutinka, kad ginčą spręstų SAT, t.y. pripažįsta jo jurisdikciją. SAT gali padėti šalims išspręsti problemą taikiai- per tarpininkavimą, taip pat teikia konsultacijas teisiniais klausimais, susijusiais su sportu. SAT steigia nenuolatinius tribunolus- per Olimpiadas, Pasaulines žaidynes ir kitus panašaus masto sporto renginius, kuriuose svarbu priimti sprendimą itin greitai- pvz. dėl diskvalifikacijos ar laimėtojų paskelbimo dopingo aptikimo atveju. Pagrindiniai klausimai kuriuos nagrinėja SAT yra dvejopos prigimtės: komerciniai (pvz. kontraktai) bei drausminiai (pvz. dopingo atvejai). SAT sprendimus tam tikrais atvejais galima skųsti Federaliniam Šveicarijos teismui.

2.DOPINGO KONTROLĖS TEISINIS REGLAMENTAVIMAS LIETUVOJE

2.1 Pirmieji žingsniai reglamentuojant kūno kultūrą ir sportą.

Pirmasis teisės aktas reglamentavęs kūno kultūros ir sporto sritį Lietuvoje buvo 1932 metų *Kūno kultūros įstatymas*⁵², pasirašytas tuometinio Lietuvos Respublikos Prezidento Antano Smetonos ir Ministerio pirmininko Juozo Tūbelio. Įstatymas įsigaliojo, kai tą pačių metų liepos 15 d. buvo paskelbtas „Vyriausybės žinių“ 390 numeryje. Tuometiniame Kūno kultūros įstatyme trumpai ir lakoniškai buvo išdėstyti svarbiausi dalykai: nustatyta valstybinė sporto organizavimo sistema – įkurti Kūno kultūros rūmai, buvę švietimo ministro žinioje, numatyta skirti kūno kultūrai ir sportui lėšų iš valstybės biudžeto, akcentuota sporto bazių svarba, jų išlaikymas ir

⁵¹ Кузин В.В., Кутепов М.Е., Холодняк Д.Г. Спортивный арбитраж - М.: ФОН. - 1996. С.165.

⁵² Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto įstatymas//Vyriausybės žinios. 1932, Nr. 390.

plėtra, susirūpinta sporto specialistų kvalifikacija ir kt. Dopingo sporte tema nebuvo paliesta. Lietuvai atgavus nepriklausomybę pirmąsykį dopingo problema susirūpinta 1992 metais, kai Vyriausybės potvarkiu buvo įkurta Lietuvos Respublikos Antidopingo komisija⁵³. Šiuo aktu jai buvo suteikti platūs įgaliojimai: teisė organizuoti dopingo kontrolę ir priimti sprendimus visais antidopingo klausimais. Be to, pagal šį potvarkį, TOK ir TSF galėjo atlikti dopingo kontrolę iš anksto pranešę LR Antidopingo komisijai. Taigi, tuo metu dopingo kontrolė įstatymų lygmenyje nebuvo reglamentuota.

2.1 Dopingo kontrolės teisinio reglamentavimo vystymasis.

Situacija pradėjo keistis 1992 metais priėmus *Lietuvos Respublikos Konstituciją*. Pagrindinio šalies įstatymo 53 straipsnyje⁵⁴ teigiama, kad „...Valstybė skatina visuomenės kūno kultūrą ir remia sportą...“ Šios nuostatos įtraukimas į Konstituciją parodė kūno kultūros ir sporto srities svarbą Lietuvos visuomenės gyvenime.

1993 metų lapkričio 3 d. pirmajame Lietuvos sporto kongrese, kurį inicijavo Lietuvos tautinis olimpinis komitetas, visų sporto organizacijų atstovai patvirtino *Lietuvos Respublikos Sporto chartiją*. Joje buvo nustatyta kūno kultūros ir sporto plėtotės Lietuvoje sistema. Chartija tapo pamatiniu dokumentu rengiant 1995 metų *LR Kūno kultūros ir sporto įstatymą*⁵⁵, kuriame pirmąsyk teisiškai reglamentuota dopingo kontrolė. Prieš šio įstatymo priėmimą, 1995 metų lapkričio 7 d. Lietuvos Respublikos Seimas ratifikavo *Europos Tarybos Antidopingo konvenciją*. 1995 metų vasario 20 d. LR Prezidento pateiktame *Aiškinamajame rašte dėl Europos antidopingo konvencijos ratifikavimo*⁵⁶, nurodoma, kad ratifikavus šią konvenciją ji taps vieninteliu teisiniu dokumentu, reguliuojančiu antidopingo veiklos sferą Lietuvoje. Konvencija įsigaliojo 1996 metų liepos 1 d., o LR kūno kultūros ir sporto įstatymas- tą pačių metų vasario 1d. Taigi, beveik tuo pačiu metu pradėjo veikti du teisės aktai, reglamentuojantys dopingo kontrolę. *Antidopingo konvencija* nagrinėta šio darbo 1.3.1 skyriuje. Šiame skyriuje paanalizuosime *LR Kūno kultūros ir sporto įstatymo* straipsnius, skirtus dopingo vartojimui sporte ir juos palyginsime su *Antidopingo konvencijos* nuostatomis.

⁵³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992 m. birželio 10d. potvarkis Nr. 588P „Dėl antidopingo komisijos sudarymo“. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=7397&p_query=antidopingo%20komisija&p_tr2=2 2007 11 22

⁵⁴ Lietuvo Respublikos Konstitucija (53 str.)//Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.

⁵⁵ Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto įstatymas//Valstybės žinios. 1996, Nr. 9-215

⁵⁶ Lietuvos Respublikos Prezidento 1995 m. vasario 20 d. aiškinamasis raštas Nr. 1458 „Dėl Europos antidopingo konvencijos ratifikavimo“. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=19788&p_query=antidopingo%20komisija&p_tr2=2 (2007-11-09)

Galime išskirti straipsnius, kurie tiesiogiai ir netiesiogiai liečia dopingo temą. Netiesiogiai dopingo vartojimą sporte reglamentuoja 7 ir 8 straipsniai. 7-ame straipsnyje pabrėžiamas draudimas kūno kultūros ir sporto valdymo institucijoms, sporto organizacijoms propaguoti „sveikatai žalingų metodikų ir uždraustų preparatų naudojimą“. 8 –asis straipsnis skirtas sportininkams, treneriams ir sportininką aptarnaujančiam personalui. Jame nurodoma, kad „sporto rezultatams pasiekti neleidžiama naudoti būdų ir priemonių, kuriuos draudžia tarptautinių ar Lietuvos sporto šakų federacijų, draugijų, asociacijų priimti dokumentai“, taip pat draudžiama duoti nurodymų, kurie pakenktų sportuojančių asmenų sveikatai ar pažeistų moralės normas. Šiuose straipsniuose dopingo sąvoka nevartojama tačiau galima numanyti, kad straipsnyje vartojamos „metodikų“, „uždraustų būdų, priemonių, preparatų“, „nurodymų, kenkiančių sportuojančių asmenų sveikatai“, sąvokos apima ir dopingą. Svarbu tai, kad reikalavimai nustatomi tiek institucijoms ir organizacijoms, tiek fiziniams asmenims. 8 straipsnyje teigiama, kad pažeidus nurodytus reikalavimus, gresia atsakomybė įstatymų nustatyta tvarka. T.y. šis straipsnis nėra vien nustatantis pareigas, tačiau ir užtikrinantis jų įgyvendinimo mechanizmą.

Tuo tarpu 46 straipsnis „Draudimas vartoti dopingą“ jau konkretesnis: jame aiškiai formuluojamas draudimas sportininkams vartoti dopingą, draudimas „..gydytojams, treneriams, kitiems asmenims-skirti, skatinti, versti vartoti dopingą ar naudoti jo metodus...“ *Antidopingo konvencijoje* dopingas apibrėžiamas kaip dopingo preparatų ar dopingo metodų vartojimas ar davimas sportininkui. *LR Kūno kultūros ir sporto įstatyme* sąvokos, tame tarpe ir dopingo sąvoka, nėra aiškinamos, tačiau įstatyme paminėti draudimai atspindi konvencijoje apibrėžtos dopingo sąvokos turinį. Tame pačiame straipsnyje pripažįstamas Tarptautinio olimpinio komiteto medicinos komisijos sudarytas dopingo preparatų ir metodų sąrašas, kuris yra *Antidopingo konvencijos* priedas, t.y. turi tokią pat galią, kaip ir pati konvencija. Be to pripažįstami ir analogiški tarptautinių sporto federacijų dokumentai. (Kaip minėta šio darbo 1.3.2 skyriuje, iki WADA sukūrimo TOK sudarytas sąrašas galiodavo Olimpinių žaidynių, o tarptautinių sporto federacijų sudarytas sąrašas- neolimpinių žaidynių metu). 46 straipsnyje taip pat numatoma, kad dopingo kontrolę atliks Vyriausybės skirta komisija ar atitinkamus įgaliojimus turinčios tarptautinės organizacijos. Taigi, yra įgyvendinamas *Antidopingo konvencijos* 3 straipsnis, skirtas praktinio konvencijos taikymo užtikrinimui, paskiriant už dopingo kontrolę atsakingą organą ar organizaciją. *LR Kūno kultūros ir sporto įstatyme* numatoma, kad asmenims, pažeidusiems 46 straipsnio nuostatas bus taikomos ne tik Lietuvos, bet ir tarptautinių sporto organizacijų numatytos sankcijos. Ši nuostata įgyvendina *Antidopingo konvencijos* 7 straipsnio 2 punktą dėl kitų, ne nacionalinių, sporto organizacijų paskirtų nuobaudų pripažinimo. Šioms organizacijoms suteikiami pirminės neteisminės institucijos

įgaliojimai. Kaip minėta aukščiau, tokią sankcijų taikymo sistemą iki šiol praktikuoja daugelis šalių.

Apibendrinant, galima pasakyti, kad *LR Kūno kultūros ir sporto įstatymas* dopingo reguliavimui skiria nedaug vietos, tačiau jame atsispindi pagrindiniai draudimai, įvardintos kontroliuojančios ir sankcijas taikančios institucijos, įstatyme įtvirtinamos kai kurios *Antidopingo konvencijos* nuostatos.

LR Kūno kultūros ir sporto įstatyme nustatyta ir valstybinių institucijų bei sporto organizacijų kompetencija sporto srityje. Svarbūs 11 straipsnio 1 ir 10 punktai, kur nurodoma, kad Kūno kultūros ir sporto departamentas prie LR Vyriausybės „...atsako už kūno kultūrą ir sportą šalyje“, „...rūpinasi Lietuvos Respublikos tarptautinių įsipareigojimų bei sutarčių kūno kultūros ir sporto srityje vykdymu.“- taigi, *ET Antidopingo konvencijos* bei vėliau priimtų tarptautinių dokumentų įgyvendinimu. 1996 metais patvirtintuose departamento nuostatuose konkretizuojami šios institucijos įgaliojimai dopingo kontrolės srityje. 5 straipsnio 11 punkte pažymima, kad departamentas „rūpinasi ir kontroliuoja....kad nebūtų vartojamas dopingas ir jo metodai...“⁵⁷. Specializuotas kovos su dopingu padalinys buvo įkurtas gerokai vėliau.

2004 metų rugsėjo 28 d. LR Seimas ratifikavo *Europos Tarybos Antidopingo Konvencijos Papildomą Protokolą* dėl antidopingo kontrolės savitarpio pripažinimo. 2004 metų liepos 10 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė pasirašė *Kopenhagos deklaraciją* dėl antidopingo sporte, kuria Lietuva įsipareigojo įgyvendinti *Pasaulinį antidopingo kodeksą*. Pasaulinės antidopingo programos, tame tarpe ir *Antidopingo kodekso*, vykdymui 2005 metų liepos mėn. 27 d. LR Kūno kultūros ir sporto departamentas įkūrė viešąją įstaigą- Nacionalinę antidopingo agentūrą. Nacionalinė antidopingo agentūra siekia apginti pagrindinę sportininkų teisę dalyvauti sporte be dopingo ir tokiu būdu visoje Lietuvoje kovoja už sportininkų sveikatą, teisingumą ir lygybę. Dar vienas uždavinys- nacionaliniu mastu garantuoti suderintų, koordinuojamų, ir efektyvių nacionalinių antidopingo programų parengimą ir vykdymą, akcentuojant prevenciją, dopingo atvejų išaiškinimą, dopingo vartojimo sustabdymą.

2006 metų gegužės mėn. 2 d. LR Seimas ratifikavo svarbiausią tarptautinį teisinį instrumentą- *Tarptautinę konvenciją prieš dopingo vartojimą sporte*⁵⁸. 5 straipsnyje nurodoma, kad laikydamasis įsipareigojimų Konvencijos šalys patvirtintų tam tikras priemones- įstatymus, teisės aktus, politiką, administracinę praktiką. Pirmieji Konvencijos įgyvendinimo žingsniai atsispindi 2006 metų liepos 1 d. Seimui pateiktame *LR Kūno kultūros ir sporto įstatymo projekte*. Čia dopingo problemai skiriama daugiau dėmesio, nei galiojančiame įstatyme.

⁵⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. rugpjūčio 20 d. nutarimas Nr.1012 „Dėl Kūno kultūros ir sporto departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės nuostatų patvirtinimo“ // Valstybės žinios.1996, Nr. 82-1982.

⁵⁸ UNESCO 2005 m. spalio 19 d. „Tarptautinė konvencija prieš dopingo vartojimą sporte“//Valstybės žinios. 2006, Nr.65-2390.

2 straipsnyje pateikiamos pagrindinės įstatymo sąvokos, tame tarpe ir dopingo apibrėžimas. 3 straipsnis skiriamas kūno kultūros ir sporto principams. Jame įtvirtinami dopingo naudojimo būdų ir priemonių draudimo, lygiateisiškumo, kilnaus elgesio principai. Tuo tarpu šiuo metu galiojantis įstatymas sąvokų neaiškina ir principų neįvardija.

8 straipsnyje į institucijų, kompetentingų kūno kultūros ir sporto srityje, sąrašą įtraukiama ir sveikatos apsaugos ministerija. Greta kitų uždavinių, jai pavedama dalyvauti sprendžiant kovos su dopingu klausimus. 13 straipsnyje, kuriame nustatoma sporto federacijų veikla, joms paskiriama organizuoti dopingo vartojimo kontrolę. Tačiau pabrėžiama, kad tokią teisę turi tik Kūno kultūros ir sporto departamento pripažintos Nacionalinės sporto federacijos.

Projekto 27 straipsnis numato sportininko teises ir pareigas. Viena tokių pareigų- nenaudoti dopingo preparatų ir metodų, uždraustų tarptautinių ir nacionalinių sporto organizacijų. Be to, sportininkams nustatoma pareiga varžytis garbingai, laikytis visuotinai priimtų elgesio taisyklių.

44-ame projekto straipsnyje- „Draudimas vartoti dopingą“- plėtojamos galiojančio įstatymo to paties pavadinimo 46 straipsnio nuostatos. Straipsnio pakeitimuose atsispindi ratifikuotų tarptautinių dokumentų įtaka. Pridedamos papildomos nuostatos dėl dopingo kontrolės vykdymo tvarkos, kontrolės, sportininko apeliacijos galimybės. Lygindami šiuos du straipsnius galime pateikti tokius pastebėjimus:

- kadangi galiojantis įstatymas buvo priimtas iki WADA įkūrimo, projekto 44 straipsnio 1 punkte daromas pakeitimas, kad draudžiami tie dopingo metodai, kuriuos uždraudė Pasaulinė antidopingo agentūra (galiojančiame įstatyme įvardinta Tarptautinio olimpinio komiteto medicinos komisija);

- dopingo ir jo metodų kontrolės vykdymas projekte pavedamas LR Kūno kultūros ir sporto departamentui (galiojančiame įstatyme- LR Vyriausybės skirtai komisijai) ar jo įgaliotai institucijai (galiojančiame įstatyme- atitinkamus įgaliojimus turinčioms tarptautinėms organizacijoms);

- projekte pažymima, kad vykdant dopingo kontrolę turėtų būti vadovaujamosi ratifikuotuose tarptautiniuose dokumentuose nustatytais testavimo standratais, t.y. pripažįstama vieninga testavimo sistema. Tai visiškai nauja nuostata.

- nurodoma institucija, koordinuosianti kovos su dopingo vartojimu sporte programos vykdymą- LR Vyriausybės patvirtinta taryba. Manytume, kad šis straipsnis reikalauja patikslinimo: 6 projekto straipsnyje yra paminėta Nacionalinė kūno kultūros ir sporto taryba, kurią turėtų sudaryti Vyriausybė ir kuriai suteikiamas patariamosios institucijos statusas. Todėl tampa neaišku, ar 44 straipsnyje turima omenyje būtent ši, ar kokia kita taryba.

-punkto dėl gyvūnų dopingo taikymas praplečiamas ir kitiems gyvūnams, ne tik sporto žirgams;

-atsiranda papildomas punktas dėl apeliacinio skundo teikimo sporto arbitražui galimybės.

Užbaigiant galiojančio *LR Kūno kultūros ir sporto įstatymo* ir naujo to paties pavadinimo įstatymo projekto palyginimą dopingo kontrolės reglamentavimo sporte aspektu, galima apibendrinti, kad projekte į dopingo problemą pažvelgta atidžiau, nei galiojančiame įstatyme, tačiau orientuojantis į *Tarptautinės konvencijos prieš dopingo vartojimą sporte* nuostatas, o ypač II skyrių, kuris skirtas antidopingo veiklai nacionaliniu lygmeniu, galima būtų pateikti šiuos pastebėjimus.

Pirma, projekte į dopingo apibrėžimą patenka tik dopingo preparatai. Tuo tarpu *Antidopingo kodeksas, Tarptautinė konvencija prieš dopingo vartojimą sporte* šią sąvoką aiškina žymiai plačiau. Į ją patenka ne tik preparatai, bet ir metodai, o taip pat visi kiti antidopingo taisyklių pažeidimai: atsisakymas dalyvauti dopingo kontrolėje, mėginių sukeitimas, draudžiamų medžiagų platinimas, neteisėta prekyba draudžiamomis medžiagomis ir kt.

Antra, projekte išryškinamas dopingo naudojimo būdų ir priemonių draudimas, tuo tarpu *Tarptautinėje konvencijoje prieš dopingą sporte* pirmiausia akcentuojama dopingo prevencija, nes dopingo kontrolė nespėja su išradingais dopingo būdų kūrėjais, tad visada atsiras tokių preparatų ar dopingo būdų, kurių nebus galima susekti esamomis priemonėmis.

Trečia, projekte nekalbama apie tokius kovos būdus, kaip priemonės, skirtas kontroliuoti gamybą, vežimą, importą, platinimą ir pardavimą. Europos Sąjungos Komisija 2007 metų liepos 11 d. priimtoje *Baltojoje knygoje dėl sporto*⁵⁹ rekomenduoja, kad valstybių narių teisėsaugos institucijos, WADA akredituotos laboratorijos ir Interpolas plėtotų partnerystę ir keistųsi informacija apie su dopingu susijusią neteisėtą veiklą, kad prekyba nelegaliomis dopingo medžiagomis būtų traktuojama kaip prekyba nelegaliais vaistais Europos Sąjungoje. Uždraustų medžiagų gabenimas taps dar aktualesnis Lietuvai įsijungus į Šengeno erdvę.

Šiuo metu *LR Kūno kultūros ir sporto įstatymo projektas* yra svarstomas, jį ketinama priimti iki 2007 metų pabaigos.

Apibendrinami dopingo kontrolės teisinį reglamentavimą Lietuvoje, galime pastebėti, jog Lietuva ratifikavo svarbiausius tarptautinius dopingo vartojimą sporte reguliuojančius dokumentus. Taigi, prisiėmė visus iš to išplaukiančius politinius, moralinius ir teisinius įsipareigojimus. Tačiau nacionaliniu mastu kol kas yra priimtas tik vienintelis teisės aktas- 1995 metų *LR Kūno kultūros ir sporto įstatymas*, kuriame dopingo kontrolei skiriama labai mažai dėmesio. Be to, po jo priėmimo tarptautinis dopingo kontrolės reglamentavimas vystėsi labai

⁵⁹ Europos Bendrijų Komisijos Baltoji knyga dėl sporto.
http://ec.europa.eu/sport/whitepaper/wp_on_sport_lt.pdf (2007-11-25)

sparčiai, tad galiojančio įstatymo nuostatos galėtų būti patobulintos ir papildytos. Naujasis įstatymo projektas siūlo keletą esminių naujovių- pateikia dopingo apibrėžimą, įvardija sporto principus, konkretizuoja institucijų funkcijas dopingo kontrolės srityje. Jis dar nėra priimtas, todėl nuo galutinio vertinimo susilaikome. Tačiau svarbu tai, kad Lietuvoje vyksta teisinio kūno kultūros ir sporto srities, tame tarpe ir dopingo kontrolės, reglamentavimo tobulinimo procesas.

IŠVADOS

1. Dopingo vartojimo problema atsirado tada, kai sporto sfera suskilo į mėgėjiško ir profesionalaus sporto sritis. Profesionalūs sportininkai ėmė gauti algas, o jų treneriams ir kitiems asmenims atsirado galimybė pelnytis iš sporto pasiekimų. Šie procesai literatūroje įvardijami kaip sporto profesionalizmas ir komercializacija.

2. Išskiriamos dvi priežastys, paskatinusios uždrausti vartoti sporte dopingo preparatus. Medicininės- žala sportininko sveikatai ir etinės- dopingo vartojimo prieštaravimas „Fair Play“ principui. Atžvelgiant į šias priežastis, susiformavo pagrindiniai antidopingo veiklos tikslai: sportininkų sveikatos apsauga ir lygių varžymosi sąlygų užtikrinimas

3. Pirmiausia dopingo vartojimą sporte reglamentavo tarptautinės sporto federacijos. IAAF pirmoji uždraudė dopingo vartojimą sporte, UCI- pirmoji įvedė dopingo kontrolę. Tačiau šie bandymai buvo profesinės etikos standartų, bet ne teisinių normų kūrimo lygmenyje, todėl neturėjo teisinės galios ir rėmėsi savanorišku nustatytų standartų laikymusi.

4. Iš nevyriausybinų organizacijų didžiausią įtaką dopingo kontrolės reglamentavimui turėjo Tarptautinis olimpinis komitetas. Svarbiausiais komiteto žingsniais antidopingo srityje laikomi Medicininės komisijos suformavimas ir pirmojo Draudžiamųjų medžiagų sąrašo sudarymas, 1988 metų Tarptautinės olimpinės chartijos prieš dopingą sporte priėmimas, bei Pasaulinės antidopingo agentūros įkūrimo inicijavimas. TOK priimti dokumentai nėra teisiškai įpareigojantys, tačiau juos turi pripažinti visos Olimpiniam judėjimui priklausančios tarptautinės ir nacionalinės sporto federacijos- tai yra privaloma dalyvavimo Olimpiniame judėjime ir Olimpiniuose žaidynėse sąlyga.

5. Iš vyriausybinų organizacijų reglamentuojant dopingo kontrolę daugiausiai nuveikė Europos Taryba. Svarbiausias pasirašytas dokumentas- 1989 metų Antidopingo konvencija, kuria siekiama harmonizuoti nacionalines ir tarptautines kovos su dopingu priemones. Svarbiausias konvencijos bruožas tas, kad ji atvira pasirašyti ir valstybėms ne narėms. Tai pirmasis tarptautinis teisės aktas, reglamentuojantis dopingo kontrolę.

6. Pirmoji specializuota tarptautinė kovos su dopingu institucija- Pasaulinė antidopingo agentūra- įkurta 1999 metais. Svarbiausias jos priimtas dokumentas- 2003 metų Antidopingo kodeksas- unifikavo antidopingo veiklos struktūrą ir paskirstė funkcijas tarp pasaulio sporto organizacijų. Pagrindinis kodekso trūkumas tas, kad jis nėra teisiškai įpareigojantis, kadangi WADA yra nevyriausybinių organizacijų. Kodekso ir WADA pripažinimui 191 valstybė pasirašė 2003 metų Kopenhagos deklaraciją. Tai taip pat nėra teisės aktas, tačiau juo šalys įsipareigojo morališkai ir politiškai.

7. Pirmoji pasaulinė sutartis, reglamentavusi dopingo kontrolę- UNESCO Tarptautinė konvencija prieš dopingo vartojimą sporte- priimta 2005 metais. Ji buvo parengta ir priimta per rekordiškai trumpą 2 metų laikotarpį. Tai įrodo ypatingą šio dokumento svarbą. Konvencijos reikšmė ta, kad ji padėjo formalizuoti pasaulines antidopingo taisykles, užtikrino Antidopingo kodekso efektyvumą tarptautiniu mastu, sukurdamą prievolę šalims remtis kodekso principais, įpareigojo šalis remti WADA ir jos kovos su dopingu misiją.

8. Valstybiniu mastu dopingo problemą pirmosios pradėjo spręsti Europos šalys. Pirmuosius teisės aktus priėmė Prancūzija (1963 m.) ir Belgija (1965 m.). Lietuvoje dopingo vartojimu sporte susirūpinta 1992 m., kai Vyriausybės potvarkiu buvo įsteigta Antidopingo komisija. Pirmas Lietuvos Respublikos įstatymas, reglamentuojantis dopingo kontrolę- 1995 metų Kūno kultūros ir sporto įstatymas, kuris galioja iki šiol. Dopingo problemai skirta nedaug vietos- įstatyme atsispindi pagrindiniai draudimai, įvardintos kontroliuojančios ir sankcijas taikančios institucijos.

9. Lietuva ratifikavo svarbiausius tarptautinius dopingo kontrolę reglamentuojančius dokumentus: ET Antidopingo konvenciją, UNESCO Tarptautinę konvenciją prieš dopingo vartojimą sporte, pasirašė 2003 metų Kopenhagos deklaraciją dėl WADA ir Antidopingo kodekso pripažinimo. Šitaip šalis įsipareigojo patvirtinti atitinkamas priemones šių aktų įgyvendinimui. Svarbiausi žingsniai: Nacionalinės antidopingo agentūros įsteigimas 2005 metais, bei naujo LR Kūno kultūros ir sporto įstatymo projekto parengimas, kur dopingo problemai skiriama daugiau dėmesio. O būtent, apibrėžiama dopingo sąvoka, įvardijami švaraus sporto, kilnaus elgesio principai, sportininko pareigos. Taigi, Lietuvoje vyksta dopingo kontrolės teisinio reglamentavimo tobulinimo procesas.

Naudotos literatūros sąrašas

Įstatymai ir kiti teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija (53 str.)//Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos Kūno kultūros ir sporto įstatymas//Valstybės žinios.1996, Nr.9-215
3. Antidopingo konvencijos Papildomas protokolai//Valstybės žinios.2004, Nr.152-5536
4. Europos Tarybos 1989 m. lapkričio 16 d. „Antidopingo konvencija“//Valstybės žinios.1996, Nr.17-437
5. UNESCO 2005 m. spalio 19 d. „Tarptautinė konvencija prieš dopingo vartojimą sporte“//Valstybės žinios. 2006, Nr.65-2390
6. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. rugpjūčio 20 d. nutarimas Nr.1012 „Dėl Kūno kultūros ir sporto departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės nuostatų patvirtinimo“ // Valstybės žinios.1996, Nr. 82-1982.

Specialioji literatūra ir informacija internete

7. Baltijos Asamblėjos rezoliucija dėl Baltijos valstybių bendradarbiavimo kovojant su dopingo vartojimu sporte.
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=26563&p_query=baltijos%20asambl%EBja%20dopingo&p_tr2=2 (2007-09-02)
8. Council of Europe. European Anti-Doping Charter for Sport.
http://www.coe.int/t/dg4/sport/Resources/texts/spchart3_en.asp#TopOfPage (15 Sept. 2007)
9. Council of Europe. International Olympic Charter.
http://multimedia.olympic.org/pdf/en_report_122.pdf (18 Sept. 2007)
10. Council of Europe. Recommendation of the Committee of Ministers to Member States concerning Doping in Sport (79/8)
http://www.coe.int/t/dg4/sport/Resources/texts/sprec79.8_en.asp#TopOfPage (15 Sept. 2007)
11. Council of Europe. Resolution on the Doping of Athletes (67/12)
http://www.coe.int/t/dg4/sport/Resources/texts/spres67.12_en.asp#TopOfPage (15 Sept. 2007)

12. Dryden N. For Power and Glory: State- Sponsored Doping and Athletes' Human Rights.-Spring, 2006.
13. Europos Bendrųjų Komisijos Baltoji knyga dėl sporto.
http://ec.europa.eu/sport/whitepaper/wp_on_sport_lt.pdf (2007-11-25)
14. Europos Tarybos Statutas.
http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=35761&p_query=&p_tr2= (18 Nov.2007)
15. Foschi J.K. A constant battle: the evolving challenges in the international fight against doping in sport. <http://www.law.duke.edu/journals/djcil/articles/djcil16p457.htm>(21 March 2007)
16. Gardiner S., James M., O'Leary J., Welch R. Sportslaw. -Cavendish publishing, 2006. P. 369- 398.
17. Houlihan B. Dying to Win, Doping sport and the development of anti-doping policy.- Strasbourg, 1999.
18. International Association of Athletics Federations. Handbook of the international amateur athletic federation. <http://www.iaaf.org/newsfiles/34661.pdf> (15 Sept. 2007)
19. International Cycling Union. 40 years fighting against doping.
<http://www.uci.ch/Modules/BUILTIN/getObject.asp?MenuId=MTk3OA&ObjTypeCode=FILE&type=FILE&id=MzIyNjM&> (15 Sept. 2007)
20. International Intergovernmental Consultative Group on Anti-doping in Sport .Cape Town declaration on anti-doping in sport.
<http://www.wada-ama.org/rtecontent/document/capetowndeclaration.pdf> 2007 10 20 (21 Oct. 2007)
21. International Olympic Committee. Olympic Movement Medical Code.
http://multimedia.olympic.org/pdf/en_report_1022.pdf (13 Oct. 2007)
22. International Summit Drugs in Sport. Sydney Communique.
http://www.dcita.gov.au/drugsinsport/communique_17nov.doc (21 Oct. 2007)
23. Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto įstatymo pakeitimo įstatymas. 2 str.
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=279442&p_query=&p_tr2= (2007-09-03)
24. Lietuvos Respublikos Prezidento 1995 m. vasario 20 d. aiškinamasis raštas Nr. 1458 „Dėl Europos antidopingo konvencijos ratifikavimo“.
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=19788&p_query=antidopingo%20komisija&p_tr2=2 (2007-11-09)

25. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992 m. birželio 10d. potvarkis Nr. 588P „Dėl antidopingo komisijos sudarymo“.
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=7397&p_query=antidopingo%20komisija&p_tr2=2 (2007-11-22)
26. Mehlman Maxwell I., Banger E., Wright M. Doping in sports and the use of state power.-St. Louis Law Journal, 2006.
27. MINEPS III. Declaration Punta del Este.
http://www.unesco.org/education/educprog/eps/EPSSanglais/MINEPS_ANG/declaration_of_punta_del_estea_ang.htm (9 Aug. 2007)
28. MINEPS IV. Final report.
<http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001405/140584e.pdf> (21 Oct. 2007)
29. MINEPS II. Recommendation 5.2.
<http://unesdoc.unesco.org/images/0011/001171/117190eo.pdf> (20 Nov. 2007)
30. Oschutz F. Harmonization of anti doping code through arbitration: the case law of the court of arbitration for sport. 12 Margq. Sports L. Rev., 2002.
31. Pasaulinės antidopingo agentūros Pasaulinis antidopingo kodeksas.
<http://www.antidopingas.lt/repository/dokumentai/WADCode.pdf> (2007-03-04)
32. Ramlan A. A. Hystory of doping. Discourse in WADA Asia Education Symposium.
http://www.wadama.org/rtecontent/document/History_of_Doping_Dr_Ramlan_Abdul_Aziz.pdf (8 Oct. 2007)
33. UNESCO. 25C/Resolution 1.19
<http://unesdoc.unesco.org/images/0008/000846/084696E.pdf> (12 Aug. 2007)
34. UNESCO General Conference 32nd session. Preliminary study of the technical and legal aspects of an international anti-doping convention in sport.
<http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001307/130797e.pdf> (4 March 2007)
35. UNESCO. International Charter of Physical Education and sport.
http://www.unesco.org/education/nfsunesco/pdf/SPORT_E.PDF (11 Oct. 2007)
36. UNESCO. Meeting of experts for the drafting of an international instrument against doping in sport. Working document.
<http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001305/130578e.pdf> (16 Aug. 2007)
37. UNESCO. The round table of ministers and senior officials responsible for physical education and sport. Preliminary study of the technical and legal aspects of an international anti-doping convention in sport.
<http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001307/130797e.pdf> (4 March 2007)

38. United Nation General Assembly. Resolution 58/5
<http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N03/453/21/PDF/N0345321.pdf?OpenElement> (11 Oct. 2007)
39. United Nations General Assembly. 32nd session. Proclamation by The United Nations General Assembly of an International Year for Physical Education and Sport.
<http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001308/130811e.pdf> (12 Aug. 2007)
40. Vaitkevičiūtė V. Tarptautinių terminų žodynas.-Vilnius, 1999. P.278.
41. World Anti-Doping Agency. World Anti-Doping Code. Version 3.0. http://www.wada-ama.org/rtecontent/document/WADA_Code_2007_3.0.pdf (22 Nov. 2007)
42. World Conference on Doping in Sport 1999. Lausanne declaration.
http://www.sportunterricht.de/lksport/Declaration_e.html (21 Oct. 2007).
43. World Conference on Doping in Sport 2007. Madrid resolution.
http://www.wada-ama.org/rtecontent/document/2007_wc_resolution.pdf (18 Nov. 2007)
44. Алексеев С.В. Спортивное право России.- Москва: Юнити, 2005. С.479-511.
45. Кузин В.В., Кутепов М.Е., Холодняк Д.Г. Спортивный арбитраж. - Москва: ФОН., 1996. С.165.

Santrauka

Dopingo kontrolės teisinis reglamentavimas

Pagrindinės sąvokos: dopingas, dopingo kontrolė.

Dopingo vartojimas-viena svarbiausių medicininių, etinių ir teisinių problemų sporto pasaulyje. Šios problemos sprendimui sutelktos nacionalinių ir tarptautinių, nevyriausybinių ir vyriausybinių organizacijų jėgos. Todėl egzistuoja daugybė įvairios svarbos dokumentų, reglamentuojančių dopingo kontrolę sporte.

Šiame magistro darbe iškelta problema ta, kad lietuvių kalba nėra parašyta darbų, liečiančių dopingo kontrolės teisinį reglamentavimą. Todėl tikslinga pateikti bendrą apžvalgą, kuri leistų susiorientuoti priimtų tarptautinių dokumentų bei teisės aktų gausoje, suvokti su dopingu kovojančių organizacijų vaidmenį, išskirti dopingo kontrolės reglamentavimo vystymosi etapus.

Darbo tikslas-išanalizuoti ir įvertinti tarptautinio dopingo kontrolės reglamentavimo vystymosi tendencijas ir nacionalinio reglamentavimo ypatumus.

Darbe analizuojamos dopingo reglamentavimą sporte paskatinusios priežastys, apžvelgiami pirmieji bandymai profesinės etikos standartų lygmenyje, svarbiausi moraliai, politiškai ar teisiškai įpareigojantys dokumentai, apibūdinamas nevyriausybinių ir vyriausybinių organizacijų indėlis. Atskleidžiama tendencija vienodinti dopingo kontrolės reglamentavimą pasauliniu mastu unifikuojant dopingo kontrolės standartus, užtikrinant dopingo kontrolės rezultatų tarpvalstybinį pripažinimą, nustatant vienodas sankcijas už antidopingo taisyklių pažeidimus.

Summary

Legal Regulation of Doping Control

Key terms: doping, doping control.

The use of doping is one of the most acute medical, ethical and legal problems in the world of sports. National and international, governmental and non-governmental organisations have pooled their efforts in order to solve this problem. As a result, there is a multitude of documents of different importance regulating the control of doping in sports.

This MA thesis tackles the problem of the lack of works on the legal regulation of doping control in the Lithuanian language. Therefore, this thesis presents a general overview aimed at facilitating the interpretation of the abundance of adopted international documents and legal acts, understanding the role of organisations combating the use of doping, and the identification of the development stages of doping control regulation. The objective of this thesis is to analyse and evaluate the trends in the development of international regulation of doping control and the peculiarities of national regulation.

The thesis analyses the reasons that encouraged regulating doping control in sports, reviews the first attempts to do so at the level of standards of professional ethics, discusses major morally, politically and legally binding documents, and describes the contribution of governmental and non-governmental organizations. It also points out the tendency to harmonise doping control regulation at the global level by developing uniform doping control standards, ensuring international recognition of the results of doping control and by setting uniform sanctions for the violation of anti-doping rules.